

Židovské osídlení Klatovského a Plzeňského kraje okolo poloviny třicátých let 19. století. Sommerova topografie jako statistický pramen k dějinám Židů v českých zemích

Jakub MÍRKA

Abstract: The main subject of the article is the description of the Jewish settlement in the domains of the Klatovy and Plzeň regions around the mid-1830s and its comparison with the situation in 1793. The comparison shows that the Jewish population in both regions increased by approximately 40% over a period of more than forty years. This usually happened in places where Jews were already living by the year 1793, but the increase was uneven. In some domains the Jewish population increased more, in some almost not at all, and in some cases it even decreased. The task for future research will be to investigate what role the owners or clerks in each domain may have played in the entire process.

Key words: Jews; Jewish demography; Sommer's Topography of Bohemia; West Bohemia; 18th and 19th century

Zatímco pro konec 18. století a v omezené míře i pro začátek 19. století máme o židovském osídlení Čech díky soupisům židovských rodin či familiantů a jejich vydaným edicím velice dobrý přehled, pro dobu před koncem první poloviny 19. století nám obdobné prameny chybí. Z této doby sice máme k dispozici knihy židovských familiantů, ty však byly vedeny průběžně a nezachycují stav židovského osídlení k jednomu konkrétnímu datu.^{1]} Pro získání základní představy o podobě židovského osídlení v této době nám však může velmi dobře posloužit Sommerova topografie Čech, vydávaná postupně ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století.^{2]} Ta sice rozhodně není neznámým pramenem a v minulosti se jí dostalo četného využití např. při zpracování dějin židovského osídlení

[1] Národní archiv, České gubernium – Knihy židovských familiantů, Praha. Knihy byly vedeny od roku 1823 a úředníci do nich průběžně zaznamenávali veškeré relevantní změny. Více viz Ludmila MRÁZKOVÁ – Karel BERÁNEK, *Knihy židovských familiantů (1799) 1823–1848* (archivní inventář), Praha 1960; Alena PAZDEROVÁ a kol., *Státní ústřední archiv v Praze. Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Praha 1997, s. 214–215. Přibližný stav k určitému datu by se z těchto knih sice dal patrně zjistit, ovšem musely by být podrobeny rozsáhlé a časově velice náročné analýze. I přesto by zřejmě nebyl zcela přesný. Nicméně budoucí podrobnější srovnání údajů Sommerovy topografie s knihami židovských familiantů by mohlo přinést další zajímavé poznatky.

[2] V případě Klatovského a Plzeňského kraje jde o následující svazky: Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Klattauer Kreis*. Prag 1839; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Pilsner Kreis*. Prag 1838.

jednotlivých lokalit,^{3]} dosud však nebyla pro bádání o židovském osídlení Čech využita jako statistický pramen, komplexně mapující větší část území.^{4]} Z toho důvodu jsem se pokusil zpracováním údajů pro Klatovský a Plzeňský kraj zjistit, zda by takové statistické využití Sommerovy topografie mohlo přinést nové poznatky pro bádání o židovském osídlení Čech, které by následně mohly sloužit jako východisko pro další a důkladnější bádání.

Stručné shrnutí dosavadního bádání

Židovským osídlením Čech se v minulosti zabývalo značné množství autorů. V tomto článku cituji z velkého množství prací především ty novější a souhrnné povahy, v nichž lze obvykle najít také citace starších prací, které jim sloužily jako podklady. Shrnutí předchozího bádání přinesl na přelomu tisíciletí Tomáš Pěkný.^{5]} V následujících letech významnou měrou prohloubily naše vědomosti o židovském osídlení Čech na přelomu 18. a 19. století práce Rudolfa Sander^{6]} a především důležité edice soupisů židovských familiantů z roku 1783^{7]} a židovských rodin z roku 1793,^{8]} vytvořené kolektivy autorů pod vedením Ivany Ebelové. Nově získané poznatky pak byly využity při tvorbě pátého dílu *Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska*.^{9]} Jeho součástí je také detailní

3] Viz např. Pavel JAKUBEC – Blanka ROZKOŠNÁ, *Židovské památky Čech. Historie a památky židovského osídlení Čech*, Brno 2004; Michal CHMELENSKÝ, *Židovské komunity na Sušicku*, Plzeň 2013.

4] Výjimkou je práce Albert KOHN, *Die Notablenversammlung der Israeliten Böhmens in Prag, ihre Berathungen und Beschlüsse*, Wien 1852, s. 383–412. Albert Kohn to sice výslovně neuvádí, ale srovnáním lze zjistit, že pro svou práci nepochybně využil právě údajů Sommerovy topografie. Naprostá většina údajů o lokalitách a počtech rodin se i přes nemalou časovou prodlevu mezi vydáním obou prací se Sommerovou topografií zcela shoduje. Je však možné pozorovat i dílčí odlišnosti. Nejčastěji se vyskytujícím a nejzávažnějším problémem je fakt, že u dominií, u nichž je v Sommerově topografii uveden pouze celkový počet židovských rodin na dominiu bez uvedení počtu rodin v jednotlivých lokalitách, umisťuje Kohn zpravidla všechny rodiny přímo do centra dominia. Bez dalšího vysvětlení jsou pak v těchto případech údaje značně zkreslující.

5] Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha 2001, zejména s. 634–668. Zde také na s. 636–638 tabulka vývoje počtu Židů osídlených v Čechách a na Moravě a přehled prací, z nichž jsou údaje převzaty.

6] Rudolf SANDER, *Počty Židů v Čechách v 18. a na počátku 19. století*, Sborník archivních prací 52, č. 2, 2002, s. 521–590.

7] Ivana EBELOVÁ a kol. (ed.), *Soupis židovských familiantů v Čechách z roku 1783 I*, Praha 2008; Ivana EBELOVÁ a kol. (ed.), *Soupis židovských familiantů v Čechách z roku 1783 II*, Praha 2010; Ivana EBELOVÁ a kol. (ed.), *Soupis židovských familiantů v Čechách z roku 1783. Generální rejstříky*, Praha 2010.

8] Ivana EBELOVÁ a kol. (ed.), *Soupis židovských rodin v Čechách z roku 1793 I–VI*, Praha 2002–2006.

9] Ivana EBELOVÁ – Michal ŘEZNIČEK – Klára WOITSCHOVÁ – Jiří WOITSCH, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska. Díl 5. Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794*, Praha 2007.

studie vypracovaná Ivanou Ebelovou ve spolupráci s Michalem Řezníčkem a Klárou Woitschovou. Studie se podrobně zabývá vývojem židovského osídlení v českých zemích v 18. a na počátku 19. století, zejména jeho stavem v letech 1792–1794, a přináší opět hlubší vzhled do problematiky. Ivana Ebelová pak nověji shrnuje údaje o židovských konskripcích v samostatné práci publikované v *Judaica Bohemiae*.^{10]} Někteří členové autorského kolektivu Etnografického atlasu na základě zjištěných dat vypracovali také dvě důležité práce o mobilitě židovského obyvatelstva.^{11]} Další zásadní prací je kniha *Demographic Avant-Garde* Jany Vobecké, zabývající se vývojem židovské populace českých zemí od 18. do poloviny 20. století.^{12]} Problematikou židovského osídlení se větší měrou zabývala také Lenka Matušíková, která se v řadě svých prací zaměřila na dílčí otázky židovského osídlení v 17.–20. století v Čechách i na Moravě.^{13]}

Zároveň je třeba zmínit též vybrané práce, jejichž předmětem jsou pražští Židé. Ty sice přímo nesouvisí s předmětem tohoto článku, ale v širším kontextu se zabývají obdobnými otázkami. Jde zejména o studie Jiřího Kuděly o pražském židovském ghettu v roce 1792^{14]} a Jaroslava Prokeše^{15]} a Alexandra Putíka, věnované předcházejícímu období.^{16]} I zde však musím vzhledem k velkému množství dalších publikačních počínů rezignovat na úplnost, přičemž výše uvádím především mladší práce, které předchozí práce reflektují (s výjimkou velmi důležitých studií Prokešových staršího data).

10] Ivana EBELOVÁ, *Census Lists of Jewish Families in Bohemia: 1723/1724–1811*, *Judaica Bohemiae* 48, 2013, s. 79–91.

11] Klára WOITSCHOVÁ – Jiří WOITSCH – Michal ŘEZNÍČEK, *Geografická mobilita židovského obyvatelstva v Čechách ve světle Soupisu židovských rodin z roku 1793*, *Historická demografie* (dále HD) 30, 2006, s. 31–66; Klára WOITSCHOVÁ – Jiří WOITSCH, *Možnosti a limity využití soupisu venkovských Židů z roku 1799 pro historicko-demografický výzkum*, HD 41, č. 2, 2017, s. 173–187.

12] Jana VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde. Jews in Bohemia between the Enlightenment and the Shoah*, Budapest – New York 2013. K tomu viz též recenzi Ivany Ebelové upozorňující na některé problémy spojené s využitím dat ze soupisů židovského obyvatelstva z doby před rokem 1849. Ivana EBELOVÁ (rec.), *Demographic avant-garde (Jana Vobecká)*, *Český časopis historický* 117, č. 3, 2019, s. 784–786.

13] Velká část prací Lenky Matušíkové byla souborně vydána Národním archivem roku 2015. Lenka MATUŠÍKOVÁ, *K dějinám Židů v českých zemích*, Praha 2015.

14] Jiří KUDĚLA, *Pražské ghetto v roce 1792*, *Pražský sborník historický* 32, 1989, s. 103–141.

15] Jaroslav PROKEŠ, *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské. Redukční a extirpační pokusy z let 1679 až 1729*, in: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice I*, 1929, s. 41–224; Týž, *Soupis pražských židů z roku 1729*, in: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice IV*, 1932, s. 308–342.

16] Alexandr PUTÍK, *Prague Jews and Judah Hasid. A Study on the Social, Political and Religious History of the Late Seventeenth and Early Eighteenth Centuries. Part One*, *Judaica Bohemiae* 38, 2002, s. 72–105; Týž, *Prague Jews and Judah Hasid. A Study on the Social, Political and Religious History of the Late Seventeenth and Early Eighteenth Centuries. Part Two*, *Judaica Bohemiae* 39, 2003, s. 53–92.

Otázky vývoje židovského osídlení Čech v 18. a v první polovině 19. století

I přes značné množství práce, které při bádání o židovském osídlení Čech odvedli početní autoři, zůstávají na tomto poli stále mnohé nejasnosti. Zvláště pro starší dobu chybějí relevantní prameny, a tak lze počet Židů žijících v Čechách často jen odhadovat. Přesnější informace máme k dispozici především díky soupisům Židů, resp. židovských familiantů, až od 18. století. Ovšem i pro toto období jsou prameny značně mezerovité a neumožňují souvislou rekonstrukci vývoje židovské populace. Obecně se soudí, že od zavedení tzv. familiantského zákona v polovině dvacátých let 18. století až do jeho faktického zrušení roku 1849¹⁷⁾ došlo i přes přísná opatření k poměrně výraznému nárůstu židovské populace. Např. Tomáš Pěkný uvádí, že od roku 1754 do roku 1850 se počet Židů v Čechách zvýšil přibližně dvaapůlkrát¹⁸⁾ a v novější době např. Martina Niederhammer předpokládá až trojnásobný nárůst židovské populace v době platnosti familiantského zákona.¹⁹⁾ Pokud by byly tyto předpoklady správné, znamenalo by to, že židovská populace v Čechách v uvedeném časovém období rostla minimálně stejným, ale spíše dokonce o něco rychlejším tempem než celková populace, na což ve své práci upozorňuje Jana Vobecká.²⁰⁾ Paradoxně pak působí fakt, že se tak mělo dít navzdory tvrdým regulačním ustanovením familiantského zákona, která byla nepochybně uplatňována i v praxi, ačkoli v průběhu

17) V letech 1725–1727 byl vydán celý soubor zákonů, které kromě ustanovení numeru clausu (uzavřeného počtu) židovských rodin v Čechách a na Moravě mj. omezovaly právo Židů svobodně zakládat rodinu a volit si způsob obživy. Tento soubor opatření bývá v odborné literatuře souhrnně nazýván jako familiantský zákon, ačkoli nejde o jediný předpis. Podrobněji k tomu viz např. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 95–97; R. SANDER, *Počty Židů*, s. 522; I. EBELOVÁ – M. ŘEZNÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 21–23. Zákon ze 4. a 5. dubna 1849 byl mj. zrušen numerus clausus a Židé měli zaručenu svobodu pohybu a právo svobodně uzavírat sňatky. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 124.

18) T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 647.

19) Martina NIEDERHAMMER, *Počátky židovské emancipace v českých zemích*, in: Ivo Cerman (ed.), *Habsburkové. Vznikání občanské společnosti 1740–1918*, Praha 2016, s. 341.

20) J. VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde*, s. 44–48. K tomu viz též např. Ludmila FIALOVÁ – Pavla HORSKÁ – Milan KUČERA – Eduard MAUR – Jiří MUSIL – Milan STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998, s. 386–387; Ludmila KÁRNÍKOVÁ, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754–1914*, Praha 1965, s. 341–342. Dle údajů uvedených v *Dějínách obyvatelstva českých zemí* žilo v Čechách kolem roku 1700 cca 1 500 000 obyvatel a roku 1750 cca 2 100 000 obyvatel. Pokud bychom počítali pro rok 1726 střední hodnotu, tak bychom dospěli přibližně k číslu 1 800 000 obyvatel. Podle práce L. Kárníkové žilo roku 1846 v Čechách 4 340 199 obyvatel. Mezi lety 1726 a 1846 došlo tedy k přibližnému nárůstu přibližně o 140 % a mezi lety 1750 a 1846 k přibližnému nárůstu o necelých 110 %. T. Pěkný přitom mezi lety 1754–1850 odhaduje zvýšení židovské populace o 160 % a Martina Niederhammer mezi lety 1726–1849 cca o 200 %. Srov. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 647; M. NIEDERHAMMER, *Počátky židovské emancipace*, s. 341. Vzhledem k tomu, že přesný počet obyvatel českých zemí v první polovině 18. století není znám, nelze výše uvedené odhady považovat za přesná čísla. Na druhou stranu, je s nimi třeba pracovat jako s kvalifikovanými odhady a nelze předpokládat, že by se od skutečnosti lišily významnou měrou. Pro vytvoření si základní představy tedy poslouží velice dobře.

doby docházelo k jejich postupnému zmírňování. Jana Vobecká pokládá za možné vysvětlení tohoto paradoxu skutečnost, že kromě rodin familiantů žilo v Čechách také značné množství rodin bez tohoto statusu. Tento argument skutečně platí, jak bude ukázáno níže, především pro první polovinu 19. století, ale nelze jej uplatnit na 18. století.^{21]}

Jedním z možných vysvětlení uvedeného paradoxu v kontextu 18. století by mohlo být podcenění počtu Židů žijících v Čechách v době zavedení familiantského zákona. Přesný údaj o počtu českých Židů kolem roku 1726 nám totiž chybí. Jana Vobecká pracuje s počtem 31 604 osob, který je výsledkem součtu počtu pražských Židů dle sčítání z roku 1729 a sčítání venkovských Židů z let 1723/4.^{22]} Rovněž máme k dispozici odhady pro roky 1702 (asi 23 300) a 1744 (asi 20–30 tisíc) a údaje z roku 1754 (29 094).^{23]} Z nich by se dalo usuzovat, že kolem roku 1726 mohl počet Židů v Čechách dosahovat minimálně 20–30 tisíc a je velmi pravděpodobné, že spíše překračoval horní hranici tohoto rozsahu. Dá se totiž předpokládat, že počet uváděný Janou Vobeckou (získaný výpočtem na základě údajů převzatých z oficiálních statistik) lze považovat za minimální. Možnost, že sčítání jsou neúplná a skutečný počet by mohl být dokonce ještě vyšší, se totiž zdá být rozhodně pravděpodobnější než možnost, že by v těchto sčítáních byl počet Židů nadhodnocen.^{24]} Přibližně 10 tisíc Židů mělo žít v Praze a zbytek na venkově. Podle jiného pramene pak mělo roku 1725 žít na venkově 4435 rodin.^{25]} Z dosud zveřejněných statistických údajů vyplývá, že průměrná židovská rodina čítala koncem 18. století 5–6 členů. Vyjdeme-li z předpokladu, že tomu bylo obdobně i na začátku století, počet 4435 rodin na venkově by zhruba odpovídal výše uvedeným údajům, ačkoli je oproti nim patrně o něco vyšší. Při takovém počtu rodin by se počet osob usazených jen mimo Prahu pohyboval nejspíše mezi 22–27 tisíci. Ten by pak bylo třeba navýšit ještě o počet osob žijících v Praze, přičemž v roce 1729 jich mělo být 10 507.^{26]} Mnohé práce ale

21] J. VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde*, s. 47–48. J. Vobecká si je této skutečnosti jistě vědoma, když sama uvádí, že roku 1793 byl počet rodin bez statusu familiantů jen 5 %, zatímco židovská populace se dle jí užívaných údajů od dvacátých let 18. století (a stejně tak od roku 1754, kdy měla být obdobná jako ve dvacátých letech) do roku 1793 zvýšila o více než třetinu. Dá se tedy předpokládat, že její argument se patrně vztahoval k vývoji po roce 1793, ač to výslovně neuvádí.

22] Tamtéž, s. 47.

23] Přehledné tabulky k vývoji židovské populace v celých Čechách a v Praze i s uvedením zdrojů, z nichž byly údaje převzaty, viz T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 636–637; J. VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde*, s. 47; J. KUDĚLA, *Pražské ghetto v roce 1792*, s. 138–139.

24] Také autoři *Etnografického atlasu* odhadují počet českých Židů v této době na přibližně 30 000. I. EBELOVÁ – M. ŘEZNÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 22.

25] Tamtéž, s. 12, pozn. 28.

26] O průměrném počtu Židů, připadajících na jednu židovskou rodinu, nejreprezentativněji svědčí údaje z roku 1793. V té době bylo podle něj v Čechách (bez Prahy) evidováno 7074 venkovských židovských rodin a 38 594 osob, což odpovídá přibližně poměru 5,46 osoby na jednu rodinu. K nižšímu průměru bychom dospěli, kdybychom počítali nejen familianty, ale veškeré

uvádějí, že familiantským zákonem byl stanoven povolený počet židovských rodin v Čechách na 8541,^{27]} což ovšem s tvrzením, že počet Židů v Čechách se

osoby, které u sebe měly zapsány děti. Těch bylo 7447 a výsledný průměr by v takovém případě činil 5,18 osoby na rodinu. Je však otázkou, zda lze tyto osoby s dětmi považovat za samostatné rodiny. Tamtéž, s. 48, 52–55. K obdobnému výsledku jsem dospěl na základě údajů Sommerovy topografie pro Klatovský a Plzeňský kraj, které zachycují stav kolem poloviny třicátých let 19. století. V Sommerově topografii jsou většinou uváděny pouze počty židovských rodin, jen výjimečně i počty osob. Údaj o počtu osob i rodin jsem našel pouze pro panství královského města Klatovy a dále dominia Mutěnin, Újezd Sv. Kříže, Kopec, Chudenice – Dolany, Červené Poříčí, Dolní Lukavice, Lužany, Přeštice – Žerovice a Merklín – Ježovy – Ptenín v Klatovském kraji a pro dominia Radnice, Nečtiny, Manětín – Rabštejn, Plasy, Liblín, Hřešihlavy, Zvíkovec – Chlum a Terešov v Plzeňském kraji (počet osob je uveden i u Pražského Újezda, ten však do výpočtu nezahrnuji z důvodů uvedených v pozn. č. 33 k tabulce v Příloze 1.). Na těchto dominiích dle Sommerovy topografie žilo 312 rodin o 1805 osobách, což činí výsledný průměr 5,79 osoby na rodinu. Pro výpočet počtu osob tam, kde se nám dochoval pouze údaj o počtu rodin, budu tedy nadále užívat koeficientu 5,5, kterým budu počet rodin násobit. Volím raději koeficient, který je blíže výpočtu na základě údajů z roku 1793, protože ten byl stanoven s využitím nepoměrně většího množství dat. Samozřejmě, nelze s naprostou jistotou tvrdit, že stejný koeficient lze uplatnit pro všechna časová období a všechny oblasti. Např. i dle údajů z roku 1793 se průměrný počet osob na jednu rodinu v jednotlivých krajích liší (pro Berounský kraj je 5,15 /resp. 4,77, počítáme-li jako rodinu všechny osoby se zapsanými dětmi/; pro Boleslavský 5,20 /4,90/; pro Budějovický 6,02 /6,26 – zde je počet osob se zapsanými dětmi menší než počet familiantů/; pro Bydžovský 6,23 /6,13/... pro Klatovský 5,87 /5,26/... pro Plzeňský 5,33 /6,08 – zde je uvedeno podstatně méně osob s dětmi než familiantů/... atd.). Obecně však lze říci, že průměrný počet osob na jednu židovskou rodinu se stabilně pohyboval přibližně mezi 5–6 a že koeficient 5,5 bude nejbližší odpovídat realitě tam, kde bude uplatňován pro co nejširší oblast (např. pro celé Čechy). Naopak, čím menší rozsah bude mít zkoumaná oblast (kraj → dominium → obec), tím větší bude hrozit odchylka od skutečného stavu. Domnívám se také, že obdobný koeficient bude v době, kdy nebyla porodnost systematicky regulována, platit i pro počátek 18. století. Ovšem, jeho výši mohou samozřejmě ovlivňovat i další faktory (např. metodika posuzování počtu rodin), takže při jeho používání musíme zůstat obezřetní a být si vědomi, že nemůže jít o zcela přesná čísla, ale jen přibližné odhady. Jiří Kuděla užívá koeficientu (indexu) 5. J. KUDĚLA, *Pražské ghetto v roce 1792*, s. 138–139. Pro Prahu však z dosud nezjištěného důvodu platí pro 18. století nižší koeficient než pro mimopražské oblasti. Dle výpočtů pro roky, v nichž jsou v přehledu sestaveném Jiřím Kudělou známa obě data, jsou průměrné počty osob na jednu familiantkou rodinu následující: rok 1729 (4,5 osoby), 1748 (4,82), 1749 (4,27), 1762 (5,27), 1763 (5,35), 1764 (5,36), 1765 (4,73), 1768 (4,38), 1784 (4,97) a 1802 (4,12, resp. 4,21). Již z uvedených čísel je zřejmé (viz např. velké odlišnosti mezi lety 1764 a 1765), že využití údaje patrně nebudou zcela přesné, což může být dáno i metodikou jejich získání nebo vyhodnocení. Přesto je celkem patrný nižší průměr oproti údajům, které máme pro mimopražské oblasti z roku 1793. Co je důvodem této odlišnosti, je otázkou dalšího zkoumání.

27] Takových prací je velké množství, a to jak českých, tak zahraničních. Nejstarší práce, v níž jsem zatím zaznamenal počet 8541 rodin již v souvislosti s familiantským zákonem, pochází z roku 1847. Julius WEISKE (Hg.), *Rechtslexikon für Juristen aller deutschen Staaten enthaltend die gesammte Rechtswissenschaft. Siebenter Band. Majestätsverbrechen – Pertinenz*, Leipzig 1847, s. 625 (heslo *Österreich*). Z novějších prací je třeba uvést především hojně citovanou knihu T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 645. Z dalších důležitých prací uvádí tuto informaci též např. I. EBELOVÁ – M. ŘEZNÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 22. V tomto díle je ale také uvedena informace o tom, že počet rodin venkovských Židů byl roku 1725 dle pozdějšího pramene z roku 1797 jen 4435 rodin (viz pozn. č. 25). Ve své novější práci už Ivana Ebelová uvádí pouze tento údaj. Ivana EBELOVÁ, *Census Lists*, s. 81, pozn. č. 11. Naopak,

pohyboval kolem 30 tisíc, nekoresponduje. Takový počet rodin by totiž odpovídal spíše přibližně 43–51 tisícům osob.^{28]} Je velice nepravděpodobné, že by byl povolený limit rodin stanoven tak výrazně výše, než byl skutečný stav. Těžko si lze představit, že opatření, která měla vést k redukci či minimálně zastavení růstu židovské populace, by zároveň počítala s tak velkou rezervou, jež by umožňovala její další a poměrně rozsáhlý růst. Navíc je známo, že Židé již o pár let později žádali o menší navýšení stanoveného počtu.^{29]} Klíčovou otázkou tedy je, zda tento počet 8541 rodin pro celé Čechy opravdu platil alespoň přibližně již ve dvacátých letech 18. století. Samotné zákony z let 1725–1727 totiž neuvádějí přesný počet rodin a setrvávají u obecných ustanovení, jako např., že z každé židovské rodiny se může ženit pouze prvorozený syn a že se Židé nemají usídlout v místech, kde dosud nežili.^{30]} Přesné číslo 8541 rodin je tak v literatuře odvozováno především z patentu ze dne 3. dubna 1789, jímž byl dosavadní a na tomto místě výslovně uvedený počet 8541 rodin pro Čechy zvýšen na 8600.^{31]} Zdá se tedy, že uvádění počtu 8541 rodin již v souvislosti s familiantským zákonem vychází spíše z logické konstrukce, že vzhledem k restriktivním opatřením se počet židovských filiántů až do roku 1789 nezvyšoval, a tím pádem platil nejspíše již v době zavádění familiantského zákona. Je však otázkou a nutným předmětem budoucího zkoumání, nakolik je tato konstrukce platná. Díky dobře dochovaným soupisům Židů z roku 1793 a díky jejich moderní edici^{32]} víme, že počátkem devadesátých let skutečný počet rodin výše uvedenému počtu 8600 rodin zhruba odpovídal. Vzhledem k tomu, že od vydání familiantského zákona

v mnoha novějších pracích jiných českých i zahraničních autorů je běžně uváděno jako zřejmý fakt, že byl počet rodin v Čechách stanoven na 8541 již familiantským zákonem, přičemž těchto prací je tak velké množství, že je ani nemá smysl jednotlivě citovat. Zcela běžně je pak tato informace uváděna v souvislosti s familiantským zákonem na různých internetových stránkách, čímž také vstupuje do povědomí širší veřejnosti.

28] Předpokládám, že průměrný počet osob na jednu rodinu se i v této době pohyboval přibližně mezi 5–6. I v případě, že by se v této době lišil, je vrcholně nepravděpodobné, že by se pohyboval pouze okolo 3,5 osoby, jak by tomu bylo v případě, že by při počtu 8541 rodin žilo v Čechách pouze kolem 30 tisíc osob. To by totiž znamenalo, že by židovská rodina měla v průměru maximálně 1,5 dítěte. Více k tomu viz pozn. č. 26. Zajímavé je, že vyššímu odhadu počtu židovských rodin (ač pro dobu o cca 15 let později) měl velice blízko ve svém tendenčním díle A. Tokstein, který uváděl v Praze 20650 osob a na venkově přes 30000 osob. Bohužel však nevedl zdroj této informace. Antonín F. TOKSTEIN, *Židé v Čechách. Na základě nejspolehlivějších pramenů*, Praha 1867, s. 45–46. Počet Židů v Čechách v 17. a 18. století odhadoval na cca 50000 osob také Josef SVÁTEK, *Dějiny panování císařovny Marie Teresie, část I.*, Praha 1897, s. 227.

29] I. EBELOVÁ – M. ŘEZNÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 24.

30] Viz Národní archiv, Sbírka patentů, č. 951, 970. Stručné registry patentů viz Květa KULÍŘOVÁ – Rudolf SANDER, *Patenty. Katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze*, Praha 1956.

31] I. EBELOVÁ – M. ŘEZNÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 24, s. 19.

32] Viz pozn. č. 8.

až do josefinských reforem došlo k několikerému potvrzení regulačních opatření z dvacátých let 18. století^{33]} a jen k nepatrným úpravám, umožňujícím rozšíření židovské populace,^{34]} nelze zcela vyloučit, že počet Židů v Čechách se ve sledovaném období opravdu příliš nezvýšil a již ve dvacátých letech 18. století se mohl pohybovat mezi 40–50 tisíci.

Druhou a zřejmě pravděpodobnější možností je, že počet Židů ve dvacátých letech 18. století byl skutečně výrazně nižší a v průběhu 18. století se postupně zvyšoval. Pro tuto možnost by svědčil výše zmiňovaný údaj z roku 1797, uvádějící, že roku 1725 žilo na venkově 4435 rodin, ale též údaje ze soupisu Židů z roku 1753, podle něž žilo v Čechách v polovině 18. století 5383 rodin (1144 v Praze a 4239 na venkově).^{35]} Je však otázkou, nakolik je tento soupis úplný a přesný. Průběžný nárůst židovské populace je také dokumentován v práci Františka Dvořáčka, která vznikla na základě dobových pramenů statistické povahy. Podle ní žilo v Čechách na počátku šedesátých let 18. století přibližně 6,5 tisíce židovských rodin, zatímco kolem roku 1800 to již mělo být kolem 9,5 tisíce rodin. Počty jednotlivých osob uvádí až od počátku sedmdesátých let, kdy měla židovská populace čítat kolem 32 tisíc osob, zatímco kolem roku 1800 měla již převyšovat počet 48 tisíc osob.^{36]}

Pokud skutečně platí, že se počet židovských rodin v průběhu 18. století postupně navyšoval, pak vyvstává naprosto zásadní otázka, jakým způsobem k tomuto poměrně výraznému nárůstu docházelo. V literatuře popsané mechanismy, umožňující růst židovské populace v souladu s právními předpisy, se totiž v převážné míře vztahují k době po josefinských reformách a především pak po vydání systemálního patentu roku 1797.^{37]} Obdobné legální mechanismy pro starší dobu však známy nejsou, vyjma několika již zmiňovaných, kterými by však tak výrazný nárůst židovské populace šel vysvětlit jen stěží.^{38]} Můžeme se pouze dohadovat, že Židé by snad mohli v takovém případě využít k rozšiřování

33] Viz např. R. SANDER, *Počty Židů*, s. 522.

34] Již roku 1731 byla uzákoněna možnost udělení dispenzu Židům, kteří neměli právo se oženit, a téhož roku jednali Židé o možnosti uzavřít menší počet sňatků nad stanovený limit. Dalším opatřením, zmírňujícím předchozí regulační normy, byl dvorský reskript z 22. března 1749, jímž bylo uděleno právo oženit se kromě prvorozeného též dvěma dalším synům, jejichž rodiny patřily do 1. a 2. třídy, tzn., že odváděli státu ročně minimálně 1000, resp. 700 zlatých. V rodinách, které patřily do 3. třídy (min. 500 zlatých), pak byl povolen sňatek ještě jednoho syna kromě prvorozeného. I. EBELOVÁ – M. ŘEZNIČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 23–25. Ovšem vzhledem ke značně výši těchto částek se zdá být velmi pravděpodobné, že takových rodin nebylo mnoho.

35] Tamtéž, s. 50–51.

36] František DVOŘÁČEK, *Soupis obyvatelstva v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1754–1921*, Praha 1926, zejména s. 9–25 a tabulky 2, 3, 4 a 6.

37] K tomu viz např. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 107–117; I. EBELOVÁ – M. ŘEZNIČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 13–21.

38] Viz pozn. č. 34.

populace, případně, že k němu mohlo docházet za pomoci císařských dispensů, které budou zmíněny ještě níže. Tak výrazný nárůst v průběhu 18. století nelze vysvětlit ani často uváděným argumentem, že navýšení bylo způsobeno tím, že v Čechách žilo značné množství židovských rodin bez familiantského statusu.^{39]}

Samozřejmě, existuje ještě další hypotetická a nepříliš pravděpodobná možnost, že ve dvacátých letech 18. století byla židovská populace zhruba stejně početná jako v devadesátých letech téhož století, ovšem v mezidobí došlo k jejímu výraznému poklesu, který by mohl být způsoben např. restrikcemi vůči židovskému obyvatelstvu v počátcích vlády Marie Terezie nebo také velkým hladomorem, který postihl české země počátkem sedmdesátých let 18. století. Proti této možnosti však zčásti svědčí fakt, že i v těchto letech byly opakovaně vydávány normativní akty potvrzující starší omezení a zpřísnující sankce za jejich porušování.^{40]} Je nepravděpodobné, že by taková opatření byla zapotřebí za situace, kdy by počet v Židů v Čechách byl hluboko pod stanoveným limitem. Ostatně se dá očekávat, že v případě snížení populace v důsledku hladomoru právě Židé měli poměrně slušný potenciál počet familiantů rychle doplnit, protože mohli obsadit místa zesnulých familiantů osobami, které tímto právem dosud nedisponovaly a čekaly na něj. Nevíme však přesně, nakolik byl takový postup v této době prakticky možný. Podle původní úpravy z 25. září 1726 se rodiny bez mužských potomků považovaly za vymřelé a jejich familiantská čísla měla být zrušena, protože dívky je převzít nemohly. Logicky se pak samozřejmě nepočítalo ani s tím, že by byla obsazována místa rodin zcela vymřelých. Toto ustanovení tedy mělo ve svém důsledku patrně vést nejen k zastavení růstu židovské populace, ale též k její postupné redukci. Ovšem již roku 1731 došlo ke změně a mužům bez práva na familiantské místo bylo umožněno získat toto právo na základě dispensy. Otázkou ale zůstává, v jak velké míře byly tyto dispensy udělovány v praxi.^{41]} Víme, že v mladších dobách byla poměrně běžně znovu obsazována místa zcela vymřelých rodin,^{42]} ale pro období kolem poloviny 18. století se dochovalo mnohem méně relevantních pramenů. A právě značná mezerovitost pramenů vzbuzuje obavu, zda se výše nastíněné otázky podaří v budoucnu uspokojivě objasnit.

Podstatně více pramenů je dochováno pro období od josefínských reforem do poloviny 19. století. Mezi nejvýznamnější prameny pro poznání vývoje mimopražského židovského osídlení patří soupisy židovských familiantů,

39] Viz pozn. č. 21 a související text.

40] Viz např. R. SANDER, *Počty židů*, s. 522.

41] Viz pozn. č. 34.

42] K tomu viz podkapitulu *Možnosti zvyšování počtu židovských rodin na příkladu panství Bystřice nad Úhlavou*.

resp. rodin, z let 1783, 1793, 1799 a 1811, přičemž první dva z nich již byly edičně zpřístupněny.^{43]} Patrně nejpřesnější údaje o židovském osídlení přináší soupis židovských rodin z roku 1793, v němž jsou zachyceni židovští obyvatelé podle toho, kde jejich rodiny skutečně žily,^{44]} na rozdíl od soupisů familiantů z let 1799 a 1811, v nichž jsou evidováni podle toho, k jakému místu se pojilo jejich familiantské právo.^{45]} Ovšem i u novějších pramenů vyvstávají některé obtížně zodpověditelné otázky.

Po vydání systemálního patentu roku 1797 se patrně dosud nejvýraznější měrou uvolnila pravidla pro udělení povolení ke sňatku a docházelo k nárůstu počtu židovských rodin. Povolení totiž mohli získat nejen synové familiantů, ale nově také Židé, kteří se rozhodli hospodařit na půdě a neprovázovat jinou živnost, a také židovští řemeslníci. Ti se však nestávali familianty a svatební souhlas získávali jen pro sebe, nevztahoval se na jejich potomky. Naopak, familiantské místo, zaručující Židům právo sňatku pro prvorozeného syna, mohli získat i neprvorození např. uvolněním jiného familiantského místa nebo v rámci doplnění podlimitního počtu židovských rodin.^{46]} Tak se tomu stalo roku 1799, kdy bylo ustanoveno, že v Čechách je počet familiantů nižší než povolených 8600 a že může být z důvodu doplnění počtu uděleno familiantské místo 942 žadatelům, z toho 300 míst připadalo na Prahu a 642 na venkov.^{47]} Tak velký rozdíl mezi povoleným limitem a vykazovaným počtem rodin je zarážející především s ohledem na soupisy venkovských a pražských židovských rodin z let 1792–1794, podle nichž byl o pouhých pět let dříve počet familiantů pouze mírně podlimitní.^{48]}

Ještě více překvapivé jsou výsledky soupisu židovských familiantů z roku 1811, kdy mělo být dle literatury vykazováno pouhých 6200 židovských familiantů mimo Prahu oproti 7074 z roku 1793. V Plzeňském kraji nebyl uváděn rozdíl příliš velký, když v něm dle soupisu z roku 1811 mělo ubýt pouze 14 familiantů oproti roku 1793, ovšem v Klatovském kraji mělo být roku 1811 o celých 100 familiantů méně. To by znamenalo další poměrně

43] Viz pozn. č. 7 a 8. Další prameny statistické povahy, které obvykle přinášejí jen sumární údaje o počtu osob, viz též J. VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde*, s. 33–40.

44] Zde je třeba zdůraznit, že ne všichni rodinní příslušníci se v tomto místě museli fakticky nacházet. Podobně jako je tomu u soupisů všech poddaných jednotlivých dominií, také v případě Židů mohly některé osoby (obzvláště pak ty, které dosud neuzavřely sňatek) pobývat na jiném místě, nejčastěji z důvodu hledání obživy.

45] R. SANDER, *Počty židů*, s. 524; I. EBELOVÁ – M. ŘEZNIČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 44.

46] *Tamtéž*, s. 28–30.

47] Dvorský dekret z 10. srpna 1799 vyhlášený guberniálním nařízením pro Čechy z 26. září 1799. Viz např. Josef KROPATSCHEK (Hg.), *Sammlung der Gesetze, welche unter der glorreichsten Regierung Kaisers Franz des II in den sämtlichen k. k. Erblanden erschienen sind, in einer Chronologischen Ordnung. Dreizehnter Band*, Wien [1807], s. 379–380.

48] I. EBELOVÁ – M. ŘEZNIČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 43.

výrazné snižování počtu familiantů za situace, kdy naopak počet židovských rodin nepochybně narůstal.^{49]} Podle údajů z konce 18. století a první poloviny 19. století se počet Židů v Čechách mezi lety 1793–1849 zvýšil minimálně o 50 %.^{50]} K obdobnému číslu jsem dospěl na základě srovnání soupisu z roku 1793 a Sommerovy topografie Klatovského a Plzeňského kraje. Počet židovských rodin v Klatovském kraji se jen do poloviny třicátých let podle těchto pramenů zvýšil zhruba o 40 % a v Plzeňském kraji zhruba o 38 %.^{51]} Tento nárůst byl sice nepochybně způsoben především uzákoněním možnosti získat povolení uzavřít sňatek pouze pro svou osobu bez získání statusu familianta, ovšem na druhou stranu je velmi nepravděpodobné, že by v době výrazného růstu celé židovské populace ubýval počet familiantů. Naopak, jsou známy případy, že někteří Židé nejdříve získali právo uzavřít sňatek pouze pro svou osobu, ale později se jim podařilo získat též uvolněné familiantské místo, které zaručovalo právo sňatku i jejich prvorozeným mužským potomkům.^{52]} Na uvolnění takového místa se tedy pravděpodobně muselo čekat. Ačkoli byla metodika vyhotovení soupisu familiantů z roku 1811 odlišná od metodiky vyhotovení soupisu židovských rodin z roku 1793, tak velký úbytek familiantů lze jen stěží pochopit a vyvolává jisté pochybnosti o úplnosti soupisu z roku 1811. Odpovědi na tyto otázky snad přinesou případné další ediční počiny, zpřístupňující i další soupisy židovského obyvatelstva. V současné době jsou zpracovávána data ze všech soupisů z let 1723–1811 a uveřejňují se v databázi spravované Katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Podklady se postupně sjednocují v rámci jedné databáze a do budoucna budou též rozšířeny a doplněny tak, aby obsahovaly kompletní data všech soupisů.^{53]}

49] Tamtéž, s. 51–52. V *Etnografickém atlasu* je sice na s. 52 uvedeno, že počet židovských familiantů k roku 1811 vzrostl, ovšem v tomto případě došlo pouze k chybě v součtu. K uváděnému počtu venkovských familiantů (6200) byl nejspíše počet pražských familiantů (1321) omylem připočten dvakrát. V tabulce na s. 51 je uveden správný součet 7521, který je hluboko pod povoleným limitem 8600.

50] Vycházím z toho, že roku 1849 mělo žít v Čechách kolem 75 000 Židů a roku 1793 přibližně 40 000 Židů na venkově a patrně necelých 10 000 v Praze. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 637–638; I. EBELOVÁ – M. ŘEZŇÍČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 47–55. J. Vobecká uvádí v letech 1792/3 počet 46 691 Židů. Počet v roce 1849 neuvádí, ale dle údajů zaznamenaných pro roky 1834 a 1857 by se při rovnoměrném růstu dala roku 1849 předpokládat populace blízká se dokonce až 80 000 osob, což by znamenalo dokonce více než 70 % nárůst oproti letům 1792/1793. J. VOBECKÁ, *Demographic Avant-Garde*, s. 47.

51] Vzhledem k tomu, že obě topografie obsahují údaje přibližně z poloviny třicátých let 19. století, je pravděpodobné, že i v těchto krajích by navýšení počtu rodin k roku 1849 mohlo také překročit 50 %.

52] K tomu viz podkapitulu *Možnosti zvyšování počtu židovských rodin na příkladu panství Bystřice nad Úhlavou*.

53] Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Soupisy židovského obyvatelstva v Čechách 1723/4–1811, <http://pvh.ff.cuni.cz/soupisy.htm> [cit. dne 13. 5. 2020]. Za informace ke zpracování

Ačkoli jsou celostátní soupisy židovského obyvatelstva zřejmě nejnvýznamnějším pramenem k poznání židovského osídlení Čech, ani jimi poskytované údaje nelze vždy považovat za zcela dokonalé a je nutné počítat s možnými nepřesnostmi či neúplností. K tomu, abychom jim hlouběji porozuměli, je nezbytné je porovnávat s dalšími prameny, jako jsou např. již zmíněné knihy židovských familiantů, židovské matriky, spisy zemských či krajských úřadů v židovských záležitostech a v neposlední řadě též prameny uložené ve fondech archivů měst a velkostatků. Na velkostatech čili dominiích, tj. zemskodeskových statcích, které byly z převážné části v držení šlechty, z menší pak v rukou církevních subjektů, královských měst, státu či osob bez šlechtického titulu, žila totiž naprostá většina židovského obyvatelstva v Čechách a postavení Židů v rámci daného dominia tak mnohdy do značné míry záviselo na jejich vztazích s vrchností. Vrchnostenské úřady těchto dominií pak samozřejmě produkovaly velké množství dokumentů v židovských záležitostech. Bohužel, stav dochování pramenů k dějinám Židů ve fondech velkostatků často není příliš dobrý a naprostá většina fondů nám poskytuje jen velice torzovité informace. Výjimkou jsou pozemkové knihy, které jsou obvykle dochovány v téměř všech fondech velkostatků v poměrně ucelených řadách. Ty jsou samozřejmě velice cenným a v jistém ohledu nenahraditelným pramenem, ovšem mezery způsobené absencí jiných pramenů evidenční povahy zcela zacelit nemohou. Z časového hlediska bývají ve fondech velkostatků nejlépe dochovány především prameny z první poloviny 19. století, někdy též z konce 18. století, pro starší období pak už jen spíše výjimečně.^{54]}

Sommerova topografie jako statistický pramen k dějinám židovského osídlení Čech

Ačkoli dnes samozřejmě existují dílčí práce zabývající se židovským osídlením konkrétních míst, zejména pak měst, nepochybně by bylo prospěšné, kdybychom byli pro potřeby dalšího výzkumu schopni plošně zdokumentovat vývoj židovské populace v Čechách až do zániku patrimoniální správy v polovině 19. století, k čemuž může významně napomoci právě Sommerova topografie Čech. Díky tomu bychom byli schopni vytipovat si takové lokality, na nichž docházelo k nejmarkantnějším změnám. Patrně právě detailnější studium pramenů k takovým lokalitám nejen ve fondech velkostatků, ale napříč všemi relevantními fondy, pokud se dochovaly, by mohlo v budoucnu přispět k hlubšímu

soupisů a plánům na jejich budoucí využití vděčím Ivaně Ebelové.

54] Vycházím především ze zkušenosti s fondy Státního oblastního archivu v Plzni. Ačkoli v některých jiných archivech může být situace lepší, i v nich bude patrně platit, že v málokterém fondu nalezneme tak dobře dochované prameny, aby nám kontinuálně dokumentovaly vývoj židovského osídlení na daném dominiu alespoň od počátku 18. století a napomáhaly důkladně analyzovat příčiny a procesy, které určovaly jeho postupný vývoj.

pochopení mechanismů ovlivňujících kvantitativní změny v židovské populaci.

Sommerova topografie obsahuje oproti soupisům Židů jen nepatrný zlomek informací. Nejsou v ní uvedena jména osob, až na výjimky ani jejich povolání. Nelze ji tedy použít jako pramen pro genealogické bádání a již vůbec neumožňuje provést tak detailní analýzu židovské populace, jaká byla provedena např. v *Etnografickém atlasu Čech, Moravy a Slezska*. Její nevýhodou také je, že vznikala postupně, a tak nezachycuje stav židovského obyvatelstva v celých Čechách k jednomu roku. Zcela zásadní otázkou nejen pro tuto práci také je, nakolik jsou v ní uváděná data aktuální a přesná. Je totiž známo, že Johann Gottfried Sommer měl k dispozici data shromážděná již dříve Josefem Eichlerem.^{55]} Dosud však nebylo systematickým výzkumem vyjasněno, do jaké míry je Sommerova topografie dílem původním a do jaké převzatým.^{56]} Zdá se však, že Sommer nejspíše ve větší míře čerpal z podkladových materiálů Eichlerových (a také ze Schallera) především neměnné údaje historického rázu, zatímco proměnlivé statistické údaje se snažil co nejvíce aktualizovat.^{57]} S jistotou bychom mohli tento předpoklad potvrdit jedině důkladnou komparací údajů Eichlerovy sbírky se Sommerovou topografií. To je však, stejně jako ucelené zmapování geneze Sommerova díla, úkol dalece přesahující záměr této práce.

Ve svazcích věnovaných Plzeňskému a Klatovskému kraji, vydaných v letech 1838 a 1839, není uvedeno, k jakému datu se vztahují údaje o počtu všech obyvatel a o počtu židovských rodin. Výjimkou je panství Chudenice v Klatovském kraji, u něž jediného je uvedeno, že údaj o počtu obyvatel pochází z roku 1837.^{58]} Je tedy možné, že pro topografii Klatovského kraje byly využity údaje konskripce z roku 1837. V odpovědích na dotazníky z roku 1836 určených pro přípravu topografie Plzeňského kraje pak měly být využity údaje ze sčítání z roku 1834.^{59]} Je otázkou, zda i pro Plzeňský kraj nebyla data ještě později aktualizována dle konskripce z roku 1837. Souhrnný údaj o počtu obyvatel obou krajů v úvodním pojednání je totiž u obou krajů uváděn již

55] Tyto podkladové materiály jsou nyní uloženy v Archivu Národního muzea ve sbírce pojmenované Sběrka G – Eichlerova topografická sbírka. Více k tomu Klára WOITSCHOVÁ, *Otisky dějin. Pečeti Eichlerovy sbírky*. Praha 2013, s. 3–38.

56] K okolnostem vzniku Sommerovy topografie viz František ROUBÍK, *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940, s. 51–67; K. WOITSCHOVÁ, *Otisky dějin*, zejména s. 34–36. Další poznatky a výzvu k budoucímu vyjasnění vztahu Eichlerovy sbírky a Sommerovy topografie přináší také práce Kazimír HLADÍK – Čestmír HLADÍK, *Eichlerova sbírka – významný pramen národopisného studia. Příspěvek k využívání archivního materiálu v druhé čtvrtině 19. století z hlediska národopisných potřeb*, Český lid 54, č. 3, 1967, s. 174–182, zde zejména s. 176.

57] F. ROUBÍK, *Přehled vývoje*, s. 66; K. WOITSCHOVÁ, *Otisky dějin*, s. 34–35. K velkému významu Eichlerovy práce (a jiných dalších) pro Sommerovu topografii viz též předmluvu Franze Xavera Zippeho k topografii Berounského kraje, kterou Zippe vydal po Sommerově smrti. Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Berauner Kreis*, Prag 1849, s. II.

58] J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Klattauer Kreis*, s. 237.

59] F. ROUBÍK, *Přehled vývoje*, zejména s. 66, 119 (zde pozn. č. 180).

s odkazem na konskripci z roku 1837,^{60]} což ale nutně neznamená, že musela být využita i pro stanovení počtu obyvatel jednotlivých dominií. Pravděpodobně tyto údaje ale nebudou starší než z roku 1834. Datace je přímo v topografiích uváděna také u některých dalších údajů, které se netýkají obyvatelstva, bohužel jen u malé části. Ovšem, i z těchto střípků je patrné, že Sommer se snažil údaje aktualizovat, a to pokud možno s využitím úředních pramenů a dotazníků zasílaných vrchnostenským úřadům jednotlivých dominií s podporou centrálních a krajských úřadů, jak je doloženo i v literatuře.^{61]}

Je také nutné mít stále na zřeteli, že údaje Sommerovy topografie nemusí být vždy dokonale přesné, což ostatně ukazují i nejasnosti či nepřesnosti zjištěné při jejich zpracování pro účely této práce, zpravidla zmíněné v poznámkovém aparátu v Příloze 1. Na druhou stranu by určitě nebylo správné údaje Sommerovy topografie přehnaně relativizovat. Jak bylo uvedeno výše, jako podklady k její tvorbě byly namnoze využívány prameny úřední povahy a přesnost v ní obsažených informací se bude blížit přesnosti těchto pramenů.

60] Nutno podotknout, že počet obyvatel dle konskripce nesouhlasí se součtem obyvatel jednotlivých dominií v Příloze 1. Viz pozn. č. 21 a 36 k tabulce v Příloze 1. Údaje o počtu obyvatel krajů, získané z konskripce obyvatelstva, jsou uvedené také ve schematicmech Českého království. Pro představu uvádím vývoj populace tří sousedících krajů dle těchto schematicmů v letech 1832–1842: Klatovský kraj – 1832–1834 (183 841 obyvatel), 1835–1836 (175 621), 1837 (175 624), 1838–1839 (184 761), 1840 (184 764), 1841–1842 (185 930); Plzeňský kraj – 1832–1833 (198 597), 1834 (214 245), 1836 (214 450), 1837 (214 681), 1837 (215 012), 1838 (215 618), 1839 (210 210 – možná jde o tiskovou chybu), 1840 (206 963), 1841–1842 (212 484); Prácheňský kraj – 1832–1834 (260 970), 1835–1837 (254 350), 1838–1840 (261 065), 1841–1842 (267 678). *Schematismus für das Königreich Böhmen* (ročníky 1832–1837), Prag [1832–1837]; *Schematismus des Königreiches Böhmen* (ročníky 1838–1842), Prag [1838–1842]. Z uvedeného přehledu je zřejmé, že některé skokové výkyvy v uváděných počtech obyvatel krajů lze jen těžko vysvětlit pouze přirozenou měnou obyvatelstva. Např. roku 1835 je v Klatovském kraji najednou vykazováno o více než 8000 obyvatel méně než v letech předchozích, roku 1838 se jejich počet opět zvyšuje o více než 9000. U Plzeňského kraje je vidět trend opačný. Nejdříve skokové zvýšení, posléze opět propad. Podobné výkyvy vidíme i u Prácheňského kraje. Domnívám se, že nejpravděpodobnějším vysvětlením těchto změn je, že v různých letech bylo do uvedených krajů zahrnováno odlišné území, ať už z důvodů trvalých nebo dočasných přesunů dominií v rámci krajů, nebo možná i z jiných důvodů, relevantních výhradně pro provedení konskripce.

61] K tomu zejména F. ROUBÍK, *Přehled vývoje*, zejména s. 64–67, 118–119. K. WOITSCHOVA, *Otisky dějin*, zejména s. 34–35. Přímo v topografiích Plzeňského a Klatovského kraje lze najít některé informace i s časovými údaji. Tak např. údaje o rozloze panství Teplá a statku Krukanice pocházejí od tepelského vrchního úřadu a byly zaznamenány dokonce k 18. lednu roku 1838, tedy téhož roku, v němž topografie vyšla. J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Pilsner Kreis*, s. 247, 290. Dále byly v topografii Plzeňského kraje údaje o stavu dobytka převzaty z přehledů Vlastenecko-hospodářské společnosti z dubna 1837. Tamtéž, s. XX. Také údaje o změně majitelů jsou minimálně v některých případech aktualizované až do roku 1837. Viz např. tamtéž, s. 127, 337. Údaje o doložení často pocházejí z roku 1837, o živnostech z počátku roku 1836 a jmění chudinských institutů je uváděno ke konci roku 1835, v těchto případech vše bohužel bez uvedení zdroje. Tamtéž, s. 7, 52, 60, 63, 71, 75 atd. U topografie Klatovského kraje, která vyšla roku 1839, jsou údaje o stavu dobytka také z roku 1837. J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Klattauer Kreis*, s. XXII. Údaje o změně majitelů sahají až do roku 1838. Viz např. tamtéž, s. 37, 68, 73, 94. Údaje o živnostech jsou z počátku roku 1837 a o jmění chudinských institutů z konce roku 1836. Tamtéž, s. 3, 5, 15–16, 20, 41, 46 atd.

Samozřejmě je však nutno vzít v potaz možné chyby při jejich následném zpracování a skutečnost, že ani prameny úřední povahy nemohly být vždy dokonale přesné. František Roubík zhodnotil Sommerovu topografii jako „na svou dobu dosti spolehlivé dílo české vlastivědné literatury.“^{62]} Podobně vnímám na základě dosavadních zkušeností s tímto pramenem také spolehlivost údajů týkajících se židovského obyvatelstva. U některých dominií či vsí lze mít pochybnosti o správnosti uvedených počtů, nebo zde lze najít dokonce zjevné chyby (např. v součtu rodin), nicméně, nejedná se o nijak dramatický počet případů a většinou ani o příliš významné odchylky. Srovnání soupisu z roku 1793 a Sommerovy topografie nepřineslo žádné závratné množství do očí bijících nesrovnalostí nebo těžko pochopitelných či dosavadním poznatkům vyloženě odporujících změn stavu židovské populace. Podrobněji o tom bude pojednáno ještě níže. Ovšem, je třeba zachovávat jistou obezřetnost a údaje jak o celkové, tak o židovské populaci nelze považovat za nezpochybnitelné. Jejich přesnost patrně prověří další výzkum, vztahující se přímo k jednotlivým dominiím. Neočekávám však, že by případné dílčí nepřesnosti mohly zásadním způsobem proměnit celkový obraz vývoje židovské populace v obou krajích, o který jde v této práci především.

Přínos Sommerovy topografie spočívá především v možnosti zmapování židovského osídlení v době před zánikem patrimoniální správy, když uvádí konkrétní počty židovských rodin a někdy, spíše výjimečně, i počty osob žijících v daných lokalitách. Oproti starším soupisům Židů má ale i jednu podstatnou výhodu, kterou představuje možnost zjistit, jaké procento populace tvořili Židé na daných dominiích či v daných obcích. Sommerova topografie totiž uvádí u každého dominia i obce také počet všech obyvatel, kteří zde žili, zatímco pro starší dobu takové souhrnné údaje k dispozici nemáme. Je však třeba počítat s tím, že toto procentuální vyjádření zastoupení židovské populace nebude vždy zcela přesné. Pomineme-li fakt, že ani dodané podklady nemusely vždy být dokonale přesné, je to dáno především tím, že Sommerova topografie na rozdíl od celkové populace u Židů obvykle uvádí jen počet rodin, nikoli přesný počet osob. Proto je nutné přibližný počet Židů vypočítávat pomocí koeficientu, který jsem stanovil na 5,5 osoby na jednu židovskou rodinu, přičemž způsob jeho výpočtu je vysvětlen výše.^{63]} Přestože údaje o počtu osob nejsou zcela přesné, pro získání povšechné představy o poměrném zastoupení Židů v obcích a zejména pak na dominiích poslouží dobře. Při zpracování dat ze Sommerovy

62] F. ROUBÍK, *Přehled vývoje*, s. 67. Myslím, že zcela nezanedbatelný není ani fakt, že Sommer se těšil značné a dlouhodobé podpoře nejen státních úřadů, ale též významných českých šlechticů, kteří byli mimo jiné namnoze majiteli popisovaných dominií. Je otázkou, zda by byla podpora tak trvalá, kdyby kvalita díla nedosahovala jistých standardů, zvláště když víme, jak pečlivě byly v minulosti posuzovány žádosti o podporu téhož záměru podávané jak samotným Sommerem, tak dalšími zájemci a jaký význam byl zpracování topografie Čech přikládán. Tamtéž, s. 45–47, 49–52.

63] Viz pozn. č. 26.

topografie se samozřejmě objevily i další metodické problémy, které podrobněji rozvádím v Příloze 1.

Údaje získané ze Sommerovy topografie jsem zároveň porovnal s údaji o počtu rodin ze soupisu židovských rodin z roku 1793. Vzhledem k tomu, že se rozsah obou krajů ve druhé polovině třicátých let 19. století mírně lišil od rozsahu roku 1793, využíval jsem údaje z roku 1793 pouze pro ty obce a dominia, které byly součástí těchto krajů v době vydání Sommerovy topografie. Ta s největší pravděpodobností zachycuje, stejně jako soupis z roku 1793, židovské rodiny, které dané místo skutečně obývaly, nikoli jen ty, které k němu vázal status familianta. To vyplývá především ze skutečnosti, že počet rodin je podstatně vyšší, než kolik bylo familiantských míst. Je však třeba počítat s tím, že rovněž stejně jako roku 1793, i zde mohly k nahlášení údajů různé vrchnostenské úřady použít v některých případech odlišnou metodiku. Příkladem může být např. panství Manětín – Rabštejn, které vykazovalo sedm rodin a dále uvádělo, že kromě nich na něm žijí další čtyři rodiny příslušející k jiným panstvím.^{64]} Jde však o jediný dosud zjištěný případ. U jiných dominií takové rozlišení uvedeno není. Zvažoval jsem také srovnání se soupisem z roku 1811, resp. s údaji z tohoto soupisu zpřístupněnými Rudolfem Sanderem, ovšem vzhledem k odlišnému účelu a metodice jeho zpracování a jistým pochybnostem o jeho úplnosti jsem od tohoto záměru upustil.^{65]} Důvodem nebyl jen nízký celkový počet familiantů, který jsem zmínil již výše.^{66]} Zároveň jsem zaznamenal značné nesrovnalosti také u některých lokalit a dominií především v Klatovském kraji. Ty jsou však mnohdy dány především metodou excerpce dat ze soupisů, která byla patrně zvolena s ohledem na velké množství zpracovávaných údajů.^{67]} Je možné, že budoucí podrobnější zpracování údajů pomůže tyto nejasnosti vysvětlit a v budoucnosti bude možné se vrátit k odpovídajícímu srovnání i s rokem 1811.

64] J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Pilsner Kreis*, s. 306.

65] R. SANDER, *Počty židů*, s. 553–556, 569–572.

66] Viz pozn. č. 49 a související text.

67] Srovnej Přílohu 1 a práci R. SANDER, *Počty židů*, s. 553–556. Např. pro panství Bystřice nad Úhlavou uvádějí jednotlivé soupisy tyto celkové počty rodin: 79 (1793) / 66 (1811) / 129 (Sommer). Ještě markantnější jsou rozdíly u některých lokalit na tomto panství: např. Bystřice nad Úhlavou (2/56/2), (Horní a Dolní) Nýrsko (24/3/26), Dešenice (7/2/17), Strážov (18/2/43), Janovice nad Úhlavou (13/1/21), Prapořiště (4/0/9) nebo Zdeslav (4/1/5). Je evidentní, že většina židovských rodin žijících ve městečkách a na vsích je připočtena ke vsi Bystřice nad Úhlavou, která byla centrem panství. To odpovídá vysvětlení R. Sandera, že někdy u lokalit, které byly zároveň sídlem dominia, nebylo možné spolehlivě zjistit, zda se údaj vztahuje k dominiu celkově nebo jen k uvedenému lokalitě. Tamtéž, s. 526. Srovnání s již publikovaným soupisem pro Klatovský kraj, vytvořeným na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, ukazuje, že Sanderovy údaje bude možné na základě získaných dat v budoucnu korigovat. Viz Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Soupisy židovského obyvatelstva v Čechách 1723/4–1811, <http://pvh.ff.cuni.cz/soupisy.htm> [cit. dne 13. 5. 2020]. Soupis navíc ukazuje, že tyto nesrovnalosti bude v budoucnu možné na jeho základě odstranit. Podobné nesrovnalosti lze zaznamenat i v dalších případech, u Bystřice nad Úhlavou jsou však rozdíly nejmarkantnější.

Vývoj židovského osídlení Klatovského a Plzeňského kraje ve srovnání údajů soupisu z roku 1793 a Sommerovy topografie

Zpracování údajů Sommerovy topografie Klatovského a Plzeňského kraje a jejich porovnání se soupisem židovských rodin z roku 1793 (viz Příloha 1) přineslo celou řadu poznatků, které asi nebudou nijak zvlášť překvapivé, ale velice dobře poslouží k přiblížení situace v regionu. Z velké části potvrzují některé starší domněnky o vývoji židovského osídlení a zčásti také kladou některé nové otázky.

Sommerova topografie u obou krajů zaznamenává stav židovského osídlení kolem poloviny třicátých let 19. století. Údaje o obyvatelstvu nejspíše pocházejí někdy z let 1834–1837.^{68]} U každého dominia, ale též u každé obce, je uveden celkový počet všech obyvatel bez rozdílu vyznání a také počet židovských rodin, které v daném místě v dané době žily, přičemž není rozlišováno mezi držiteli dědičného familiantského práva a ostatními ženatými Židy, kteří získali povolení ke sňatku pouze pro svou osobu. Pouze výjimečně uvádí topografie také přesný počet židovských obyvatel.^{69]}

Z uvedených údajů je zřejmé, že židovská populace v těchto dvou krajích od roku 1793 výrazně vzrostla. V případě Klatovského kraje se počet rodin uváděný ve zkoumaných pramenech zvýšil přibližně o 40 % a v případě Plzeňského kraje přibližně o 38 % (viz Tabulka 3).

Důležitým poznatkem je také skutečnost, že i v této době Židé obývali především lokality, v nichž žili již roku 1793. V Sommerově topografii Klatovského kraje bylo zaznamenáno 123 obcí, v nichž žili Židé, přičemž pouze ve 22 z nich nebyly uvedeny roku 1793 žádné židovské rodiny.^{70]} Zajímavé také je, že v naprosté většině z těchto 22 případů se počet židovských rodin zvýšil jen o jednu, maximálně o dvě. Jedinou výjimkou byla obec Hradiště na panství Horšovský Týn, kde se měly nově usadit čtyři židovské rodiny. Co se týče celých dominií, vzniklo dle zkoumaných údajů zcela nové osídlení pouze na dvou dominiích z celkového počtu 51.^{71]} Šlo o Přichovice se třemi nově usazenými rodinami a Přeštice – Žerovice s jednou novou rodinou. Samozřejmě, na mnohých jiných dominiích se usadilo větší množství nových rodin, ale vždy šlo o taková dominia, na nichž bylo židovské osídlení již roku 1793. Podobně

68] Viz pozn. č. 61 a související text.

69] Pro jejich výčet viz pozn. č. 26.

70] Do uvedených čísel nejsou zahrnuty údaje z dominií, u nichž není znám přesný počet židovských rodin v obcích, ale pouze souhrnný údaj pro celé dominium, jako jsou např. Červené Poříčí, Dolní Lukavice ad. (viz Příloha 1). Obdobně i níže pro Plzeňský kraj, kde je ale zastoupení takovýchto dominií podstatně menší. Není však pravděpodobné, že by údaje z těchto dominií podstatnou měrou zvýšily podíl lokalit s nově vzniklým židovským osídlením.

71] V případě celých dominií není tento údaj tak ilustrativní, jako je tomu v případě jednotlivých lokalit, protože je třeba vzít v potaz skutečnost, že naprostá většina dominií vykazovala třeba i jen malou židovskou populaci již roku 1793.

tomu bylo i se zanikáním židovských komunit. V Klatovském kraji zcela zanikly mezi rokem 1793 a třicátými léty 19. století pouze ve 12 obcích a na 5 menších dominiích. Je nutno podotknout, že ve všech těchto obcích i dominiích byla roku 1793 vykazována pouze jedna rodina, s výjimkou obce a zároveň dominia Hradiště (u Klatov) se dvěma rodinami. Podle Sommerovy topografie bylo v Klatovském kraji zcela bez židovského osídlení pouze 6 z 51 dominií.

V Plzeňském kraji tomu bylo podobně. Podle údajů Sommerovy topografie vzniklo od roku 1793 zcela nové židovské osídlení pouze v 10 obcích z 97, v nichž žila alespoň jedna židovská rodina, a zaniklo ve 14. V případě vzniku šlo opět v převážné míře o obce a dominia s jednou nebo dvěma nově vykazovanými židovskými rodinami, s výjimkou obce Mchov na dominiu Staré Sedliště se šesti nově usedlými rodinami. Také v případě zániku židovského osídlení se zpravidla jednalo o obce a dominia, na nichž roku 1793 žily jedna nebo dvě rodiny. Pouze na dominiích Šťáhlavy – Nebílovy a Planá – Kočov ubyly čtyři, resp. tři rodiny, které však nežily pohromadě, ale roztroušeně po vsích těchto dominií. Zcela bez židovského osídlení bylo 10 z 54 dominií.

V uvedeném období tedy nedocházelo v Klatovském a Plzeňském kraji k masivnějším přesunům židovských komunit, ale spíše k nárůstu populace v místech, v nichž byli Židé usídleni již roku 1793. Zajímavé však je, že k tomuto nárůstu rozhodně nedocházelo rovnoměrně. Na většině dominií byl zanedbatelný a na některých, i když spíše výjimečně, docházelo i k úbytku židovských rodin. Vyjma deseti výše zmíněných dominií, na nichž židovské osídlení zcela zaniklo, došlo v obou krajích k částečnému snížení počtu rodin pouze na dvanácti dalších dominiích, přičemž opět většinou šlo o snížení počtu rodin o jednu či dvě. Výjimku tvoří panství města Plzeň s úbytkem pěti rodin, panství Merklín – Ježovy – Ptenín s úbytkem čtyř rodin a panství Mirošov a Štěnovice, obě s úbytkem tří rodin.

Uvádím-li, že na většině dominií nebyl přírůstek nijak výrazný, lze to ilustrovat na skutečnosti, že pouze na 31 dominiích ze 105 se navýšil počet rodin o více než 2 rodiny, z toho na 15 dominiích se pohybovalo navýšení v rozmezí 3–5 rodin a pouze na zbývajících 16 dominiích překročil přírůstek počet 5 rodin, přičemž na některých z nich skutečně výraznou měrou (viz Tabulka 1 a 2). Z těchto čísel je zřejmé, že nárůst židovské populace nebyl rovnoměrný, ale docházelo k němu ve větší míře pouze na některých dominiích. Z faktu, že na některých dominiích se počet Židů nezvyšoval, nebo zvyšoval jen minimálně, zatímco na jiných došlo k výraznému navýšení, lze usuzovat, že muselo docházet k poměrně značné migraci jednotlivců či celých rodin.^{72]} Případné potvrzení tohoto předpokladu by však vyžadovalo hlubší výzkum za využití dalších pramenů.

72] K mobilitě židovského obyvatelstva viz např. práce uvedené v pozn. č. 11.

Pokud se pokusíme v údajích pro jednotlivá dominia či obce nalézt nějaké zákonitosti, podle nichž se řídil růst židovské populace, zjistíme, že je to velice obtížné. K největšímu nárůstu sice docházelo celkem logicky v místech, kde už bylo větší židovské osídlení roku 1793, ovšem rozhodně to nebylo pravidlem. V Klatovském kraji si tak můžeme povšimnout např. dominií Poběžovice (počet židovských rodin 38/z toho uváděný přírůstek jen +2), Chudenic – Dolany (31/+4) nebo Žinkovy (15/+1) a v Plzeňském kraji dominií Malešice – Kozolupy (46/+8), Spálené Poříčí (33/+5), Hradiště /u Blovic/ (31/+7). Naopak, na jiných dominiích, na nichž byla dříve židovská populace nižší, došlo k jejímu velice výraznému zesílení, někdy dokonce více než ke zdvojnásobení – např. Lužany (počet židovských rodin 26/z toho přírůstek +16), Mutěnin (24/+11), Kolinec (17/+11), Kanice – Radonice (15/+9), Prašný Újezd (40/+23) nebo Hřešihlavy (31/+16).

Tabulka 1 – Přehled dominií Klatovského kraje s největším uváděným zastoupením židovských rodin a jejich přírůstkem mezi rokem 1793 a polovinou třicátých let 19. století

Dominia s největším počtem židovských rodin		Dominia s nejvyšším přírůstkem židovských rodin ¹		Dominia s největším odhadovaným procentuálním zastoupením Židů ²	
Bystrice nad Úhlavou	129	Bystrice nad Úhlavou	50	Podhůř	25,14 %
Kopec	42	Lužany	16	Újezdec	22,73 %
Dolní Lukavice	41	Kopec	13	Kopec	22,47 %
Poběžovice	38	Kolinec	11	Chlístov	11,46 %
Chudenic – Dolany	31	Mutěnin	11	Chotiměř	9,41 %
Lužany	26	Kanice – Radonice	9	Poběžovice	8,83 %
Mutěnin	24	Dlažov	8	Lužany	8,47 %
Horšovský Týn	23	Dolní Lukavice	7	Osvračín	8,01 %
Kout – Trhanov	20	Kout – Trhanov	7	Drslavice	7,24 %
Kolinec	17	Červené Poříčí	5	Kolinec	6,35 %
Kanice – Radonice	15	Horšovský Týn	5	Kanice – Radonice	6,25 %
Žinkovy	15	Týnec – Bešiny	5	Nahošice	5,47 %

¹ Údaj vyjadřuje rozdíl mezi počtem rodin uváděným Sommerovou topografií a počtem uváděným soupisem z roku 1793.

² K výpočtu přibližného procentuálního zastoupení Židů viz Příloha 1.

Tabulka 2 – Přehled dominií Plzeňského kraje s největším uváděným zastoupením židovských rodin a jejich přírůstkem mezi rokem 1793 a polovinou třicátých let 19. století

Dominia s největším počtem židovských rodin		Dominia s nejvyšším přírůstkem židovských rodin ¹		Dominia s největším odhadovaným procentuálním zastoupením Židů ²	
Tachov	[126] ³	Tachov	[41] ⁴	Hřešihlavy	46,12 %
Chodová Planá	84	Bezručice	26	Prašný Újezd	30,05 %
Bezručice	76	Prašný Újezd	23	Nové Sedliště	25,27 %
Bor	61	Bor	22	Kořen	24,14 %
Malesice – Kozolupy	46	Staré Sedliště	17	Újezd nade Mží	17,05 %
Nové Sedliště	46	Hřešihlavy	16	Nedražice	15,71 %
Prašný Újezd	40	Nové Sedliště	15	Poutnov	14,65 %
Spálené Poříčí	33	Chodová Planá	13	Rochlov	13,75 %
Terešov	32	Luhov – Líšťany	10	Labuť	10,98 %
Hradiště (u Blovic)	31	Terešov	10	Schönwald	9,79 %
Hřešihlavy	31	Nedražice ⁵	8	Chodová Planá	9,56 %
Luhov – Líšťany	30	Plasy	8	Svojšín – Ošelín	9,14 %

¹ Viz pozn. č. 1 k Tabulce 1.

² Viz pozn. č. 2 k Tabulce 1.

³ Viz pozn. č. 29 k tabulce v Příloze 1.

⁴ Viz pozn. č. 30 k tabulce v Příloze 1.

⁵ Přírůstek 8 rodin měla celkem 4 dominia (kromě Nedražic a Plas též Schönwald a Malesice – Kozolupy). Přednost byla v této tabulce dána dvěma z nich, u nichž tento přírůstek znamenal větší procentuální nárůst, tj. těm, na nichž v minulosti žil menší počet Židů.

Zajímavé je také porovnat nárůst židovské populace ve městech a městečkách a ve vsích. Pomíneme-li královská města (Domažlice, Klatovy, Plzeň, Rokycany a Stříbro), v nichž už tak malý počet Židů spíše stagnoval, zjistíme, že právě v poddanských městech a městečkách nejčastěji docházelo k výraznějšímu růstu židovské populace, zejména pak samozřejmě v těch, kde už dříve byla židovská populace silnější. Ovšem, i zde můžeme najít výjimky, např. Dolní Nýrsko (počet židovských rodin 24/z toho uváděný přírůstek +1), Poběžovice (30/+4), Švihov (17/-2), Radnice (10/+2), Spálené Poříčí (18/+1), Staré Sedliště (12/+1) nebo Město Touškov (9/0). V celkovém srovnání s vesnicemi však nejde o žádný závratný rozdíl.⁷³ Odhadovaný procentuální nárůst počtu židovských rodin totiž mezi rokem 1793 a třicátými léty 19. století činil dle zkoumaných pramenů v Klatovském kraji u měst a městeček 43 % a u vsí 39 %,

⁷³ Rozdíl tkví především v tom, že zatímco u vsí se nárůst rozprostřel do většího množství lokalit, u měst a městeček byl koncentrován do menšího počtu sídel, a tak v jednotlivých městečkách přibývalo v průměru více rodin, než přibývalo v průměrné lokalitě venkovské.

v Plzeňském kraji pak u měst a městeček 42 % a u vsí 36 %.^{74]} Vzhledem k tomu, že se Židé nejčastěji živili obchodem a dalšími profesemi, jimž se nejlépe dařilo v městském prostředí, dalo by se naopak očekávat, že počet Židů v městech bude růst podstatně rychleji. O tom ostatně svědčí mohutný odliv Židů z venkova do měst po roce 1849.^{75]}

Skutečnost, že nárůst židovské populace neprobíhal rovnoměrně, nasvědčuje tomu, že Židé nebyli limitováni pouze zákonnými ustanoveními, ale že možnosti rozvoje jejich komunit do značné míry závisely také na jejich vztahu s vrchnostmi a jejich úředníky, kteří mohli klást jejich snahám překážky, zaujímat k nim neutrální postoj nebo je naopak podporovat. To by mohlo být možným vysvětlením faktu, že se na některých dominiích židovská komunita po roce 1793 úspěšně rozrůstala a na jiných stagnovala, přestože objektivní podmínky pro jejich rozvoj se nám na nich mohou zdát podobné.^{76]} Roli však mohly sehrát i jiné lokální autority, jako např. představitelé měst a městeček, v nichž Židé žili. Tomu by mohla napovídat skutečnost, že v některých případech panovala zcela odlišná situace i v rámci jednoho dominia. Tak např. na panství Bystřice nad Úhlavou byl roku 1793 největší počet rodin v městečku Dolní Nýrsko (23 rodin), dále ve Strážově (18) a Janovicích nad Úhlavou (13). Všechna tato městečka ležela poměrně blízko sebe. Zatímco ve Strážově se počet rodin od roku 1793 dle údajů Sommerovy topografie zvýšil o 23 rodin a v Janovicích nad Úhlavou o 8 rodin, tak v Dolním Nýrsku pouze o 1 rodinu.^{77]} Na rozdíl od situace jednotlivých dominií v rámci krajů, u nichž máme k dispozici poměrně široký vzorek dat, nelze v případě městeček v rámci jednoho dominia na základě jednoho příkladu činit rozsáhlejší závěry. Svou roli v tomto případě totiž mohly sehrát i jiné faktory, které by mohl odhalit až detailnější výzkum.

74] Uváděné hodnoty jsou přibližné. S naprostou přesností je nelze stanovit např. z toho důvodu, že u některých měst a vsí neznáme zcela přesný počet židovských rodin (viz pozn. č. 84). Odhaduji však, že případná odchylka bude u měst a městeček činit max. 2 % a u vsí, u nichž pracujeme s větším vzorkem, bude ještě nižší.

75] Viz např. T. PĚKNÝ, *Historie Židů*, s. 126.

76] Mám tím na mysli především takové podmínky, které jsou měřitelné – např. velikost židovské komunity roku 1793, velikost sídla, vzdálenost od lokálních administrativních a obchodních center apod.

77] Obdobné příklady se obtížně hledají, protože na málokterém panství bylo větší množství městeček se židovským osídlením. Dalším příkladem by mohla být dvě podobně velká městečka: Bezručice (s 13 židovskými rodinami) a Lestkov (7) na panství Bezručice. Od roku 1793 v prvním přibýlo 10 rodin a ve druhém žádná. Zde však mohl sehrát roli především větší význam Bezručic jakožto centra dominia.

Možnosti zvyšování počtu židovských rodin na příkladu panství Bystřice nad Úhlavou

Výše zmíněné panství Bystřice nad Úhlavou, na němž žilo nejvíce Židů ze všech dominií obou krajů a na němž jich od roku 1793 také nejvíce přibýlo, nám poskytuje i zajímavý vhled do toho, jakým způsobem docházelo k navyšování počtu židovských rodin v průběhu první poloviny 19. století. V archívním fondu Velkostatek Bystřice nad Úhlavou se totiž jako v jednom z mála velkostatkových fondů Státního oblastního archívu v Plzni dochovala úřední kniha, v níž byla systematicky evidována svatební povolení udělená Židům od devadesátých let 18. století až do roku 1834.^{78]} Tato evidence nezaznamenávala rodiny, které na panství skutečně žily, ale takové, které zde měly familiantské právo (resp. zde jejich otcové získali právo uzavřít sňatek). Nutno však říci, že tyto dvě skupiny se z převážné části překrývaly, a tak i počty židovských rodin jsou podobné jako ve sčítání z roku 1793, podle něž na panství žilo 79 rodin. Podle evidenční knihy patřilo k panství Bystřice nad Úhlavou v polovině 90. let 18. století 76 familiantů, z toho 65 žilo na panství Bystřice a 11 mimo panství. Jejich rozložení do jednotlivých obcí bylo podobné jako v soupisu židovských rodin z roku 1793.^{79]} Dále bylo do knihy od roku 1799 do roku 1834 zaznamenáno dalších 90 svatebních povolení. Většina z nich byla vydána na již existující familiantské místo, které bylo v držení otce žadatele nebo na uvolněné místo po jiném familiantovi. Některé záznamy jsou nejasné a zbývající zaznamenávají udělení svatebního povolení, na jehož základě byly založeny nové rodiny, o něž se navyšoval dosavadní počet. Do roku 1834 jsem napočítal minimálně 32 nových rodin, což je méně, než vyplývá ze srovnání údajů Sommerovy topografie a soupisu z roku 1793.^{80]} Pokud jsou tedy údaje Sommerovy topografie správné, zdá se být pravděpodobné, že na panství žily ještě další rodiny, například takové, jejichž otcové získali právo uzavřít sňatek na jiných dominích.

Zajímavé je také sledovat, jakým způsobem docházelo ke zvýšení počtu rodin na panství. Z nově přibývajících rodin bylo svatební povolení uděleno 3 mužům na základě doplnění počtu 648 chybějících venkovských familiantských míst v Čechách.^{81]} Tito muži získali dědičné familiantské právo. Dalším

78] SOA v Plzni, Vs Bystřice nad Úhlavou, inv. č. 187. Kromě evidence svatebních konsensů jsou zde evidováni od roku 1807 též obřezaní chlapci, narozené dívky a zemřelí.

79] V Janovicích nad Úhlavou žilo 10 rodin, v Dolním Nýrsku 18, v Horním Nýrsku 1, ve Strážově 19, v Prapořišti 4, v Hluboké 1, ve Slavikovicích 1, v Milencích 1, v Dešenicích 7 a ve Zdeslavi 3 (srov. údaje v Příloze 1).

80] Sommerova topografie uvádí 129 rodin, což znamenalo oproti roku 1793 přírůstek 50 rodin. Sám jsem na základě evidenční knihy dospěl k minimálnímu celkovému počtu 108 rodin. Je možné, že některé nejasné zápisy se mohly rovněž týkat nových rodin, ale jde jen o několik záznamů, které by počet rodin mohly zvětšit maximálně asi o deset.

81] Tato tři povolení byla udělena v letech 1799–1801 (v každém roce jedno). Stalo se tak na základě dvorského dekretu z 10. srpna 1799 (viz pozn. č. 47 a související text).

6 bylo povolení uděleno na základě toho, že provozovali řemeslo (1 sklenář, 2 řezníci a 3 krejčí) a zbývajícím 23 z toho důvodu, že se živili obděláváním půdy. Některým z výše uvedených se později podařilo získat i uvolněné familiantské místo. Největší zájem o udělení svatebního souhlasu bez získání familiantského práva byl zaznamenán po vydání systemálního patentu z roku 1797, konkrétně od roku 1799 zhruba do roku 1810. V následujících letech už se tento druh povolení objevuje spíše výjimečně a většina udělených povolení byla spojena s familiantským právem. Teprve další detailnější výzkum by mohl vysvětlit, zda ke snížení rychlosti růstu počtu nových židovských rodin vedlo především uspokojení potřeb Židů v minulých letech, nebo nějaký jiný důvod, např. přísnější regulace ze strany vrchnosti či státu.

Celkový obraz židovského osídlení Klatovského a Plzeňského kraje dle údajů Sommerovy topografie

Sommerova topografie nám umožňuje nejen získat velice dobrý přehled o podobě židovského osídlení západních Čech ve třicátých letech 19. století, ale oproti starším soupisům Židů nám navíc dovoluje učinit si přibližnou představu o poměru židovské populace vůči celkové populaci jak v jednotlivých obcích, tak na jednotlivých dominiích (viz Příloha č. 2, Obrázek 1 a 2). Díky těmto a dalším údajům lze sledovat společné rysy, ale i rozdíly, v židovském osídlení Klatovského a Plzeňského kraje (viz Tabulka 3).

Tabulka 3 – Srovnání základních údajů pro Klatovský a Plzeňský kraj

	Klatovský kraj	Plzeňský kraj
Počet dominií dle Sommerovy topografie	51	54
Počet židovských rodin	586	904
Odhadovaný přibližný počet Židů ¹	3223	4972
Počet všech obyvatel bez rozdílu vyznání	176 997 ²	213 112 ³
Odhadované přibližné procentuální zastoupení Židů v celkové populaci	1,82 %	2,33 %
Počet obcí s židovským osídlením	123	97
Počet obcí, v nichž bylo uváděno židovské osídlení v Sommerově topografii, zatímco roku 1793 žádné	22	10
Počet obcí, v nichž bylo uváděno židovské osídlení roku 1793, zatímco v Sommerově topografii žádné	12	14
Počet dominií, v nichž bylo uváděno židovské osídlení v Sommerově topografii, zatímco roku 1793 žádné	2	1
Počet dominií, v nichž bylo uváděno židovské osídlení roku 1793, zatímco v Sommerově topografii žádné	5	5

Počet dominií, na nichž dle Sommerovy topografie nežili žádní Židé	6	10
Počet židovských rodin roku 1793 na dominiích náležejících ke Klatovskému a Plzeňskému kraji ve třicátých letech 19. století ⁴	418	655
Přírůstek židovských rodin od roku 1793 do třicátých let 19. století dle uváděných údajů	168	249
Přírůstek židovských rodin od roku 1793 do třicátých let 19. století procentuálně dle uváděných údajů	40,19 %	38,02 %

¹⁾ Nejde o přesný počet, ale o výpočet, který spočívá ve vynásobení počtu rodin koeficientem 5,5 a zaokrouhlení na celá čísla. K tomu viz pozn. č. 26.

²⁾ Viz pozn. č. 21 k tabulce v Příloze I.

³⁾ Viz pozn. č. 36 k tabulce v Příloze I.

⁴⁾ Hranice krajů se v devadesátých letech 18. století a třicátých letech 19. století mírně lišily. Tento údaj tedy nezaznamenává, kolik židovských rodin žilo v Klatovském a Plzeňském kraji v jejich hranicích z roku 1793, ale kolik rodin žilo roku 1793 na dominiích, která náležela ke Klatovskému a Plzeňskému kraji ve druhé polovině třicátých let 19. století. Proto se údaj také liší od počtu uvedeného ve studii k soupisu z roku 1793. Viz I. EBELOVÁ – M. ŘEZNIČEK – K. WOITSCHOVÁ – J. WOITSCH, *Etnografický atlas*, s. 51.

Z obrazové přílohy je zřejmé, že v Klatovském kraji žilo nejvíce Židů jižně od Klatov, tedy již vlastně v Pošumaví a na Šumavě, především pak na velkém panství Bystřice nad Úhlavou a na větším počtu menších dominií. Severně od Klatov se procentuální zastoupení Židů na dominiích až na výjimky pohybovalo mezi 1–2 %, ⁸²⁾ což zhruba odpovídalo krajskému průměru. Na východě kraje, kde většina území patřila ke třem větším panstvím Zelená Hora, Plánice a Nalžovy, bylo židovské osídlení podstatně řidší. Jedinou výjimkou byl statek Podhůř, který tvořila jediná vesnice. Podobná situace panovala i na západě, kde většina území patřila k velkým panstvím Kout – Trhanov, Horšovský Týn a panství královského města Domažlice. Výraznější ostrůvky židovského osídlení se nacházely kolem Kanic, Poběžovic a Mutěšina a na severu byly takovými ostrůvky malé statky Kopec a Nedražice. V Klatovském kraji tvořili Židé dle uvedených údajů přibližně 1,82 % z celkové populace.

V Plzeňském kraji bylo židovské osídlení rozložené ještě nerovnoměrněji než v kraji Klatovském. To bylo poznamenáno tím, že se zde nacházela velká panství královských měst (Plzeň, Rokycany a Stříbro) a především velmi rozsáhlá panství bývalých klášterů v Chotěšově, Kladrubech a Plasích, zrušených za Josefa II., a stále funkčního kláštera v Teplé, na nichž bylo židovské osídlení tradičně nepatrné. ⁸³⁾ Výraznějším centrem židovské populace bylo

⁸²⁾ Hustší osídlení bylo v této oblasti především na statku Lužany a na panství Dolní Lukavice.

⁸³⁾ Z mapy je zřejmé, že na těchto klášterních panstvích nežili vůbec žádní Židé nebo jen několik málo osob. Výjimkou je panství Plasy, u nějž je to však dáno tím, že až teprve po zavedení numeru clausu byla k Plasům připojena Dolní Bělá, což bylo jediné místo, v němž Židé na tomto rozsáhlém panství žili.

severovýchodně od Plzně Radnicko, zejména pak trojice blízko sebe ležících menších statků Hřešihlavy, Prašný Újezd a Terešov. Velice silné osídlení se nacházelo také mezi Plzní a Stříbrem a na západě kraje se pak střídala dominia s hustým židovským osídlením (zejména Tachov, Chodová Planá, Bor, Svojšíň – Ošelín či Bezdrůžice) s dominií, kde nežili téměř žádní Židé. Procentuální zastoupení Židů v Plzeňském kraji bylo větší než v Klatovském a dle uvedených údajů mělo činit přibližně 2,33 %.

V obou krajích platilo, že ve městech a městečkách žila zhruba třetina Židů a zbývající dvě třetiny ve vsích.^{84]} Zajímavá je také otázka, na jak velkých dominiích žilo nejvíce Židů. Vydělíme-li uváděný celkový počet obyvatel krajů počtem v nich ležících dominiích, dojdeme k závěru, že průměrně velké dominiium by mělo v Klatovském kraji přibližně 3470 obyvatel a v Plzeňském kraji 3947 obyvatel. V tabulkách 4 a 5 jsou tato dominia rozdělena do dvou, resp. čtyř kategorií. Nahoře je uvedeno množství dominiích s nižším počtem obyvatel, než byl vypočtený krajský průměr, a dole s vyšším počtem obyvatel. Následují informace o tom, kolik obyvatel celkově na těchto dominiích žilo, kolik židovských rodin, jak se na nich měl změnit počet židovských rodin od roku 1793 a jaké bylo odhadované procentuální zastoupení Židů na těchto dominiích. Z níže uvedených tabulek je zřejmé, že na podprůměrně lidnatých dominiích žilo celkově zhruba čtyřikrát méně obyvatel, ale přibližně stejně židovských rodin jako na nadprůměrně lidnatých dominiích. Z toho zákonitě vyplývá, že procentuální zastoupení Židů na těchto menších dominiích bylo výrazně vyšší.

Tabulka 4 – Zastoupení Židů na dominiích Klatovského kraje dle jejich velikosti

Počet obyv. dominia	Počet dominií	Počet obyv.	Počet žid. rodin	Změna stavu žid. rodin	% žid. obyv.	Počet dominií	Počet obyv.	Počet žid. rodin	Změna stavu žid. rodin	% žid. obyv.
1–1735	36	37 194	276	+87	4,08 %	29	20 648	199	+67	5,30 %
1736–3470						7	16 546	77	+20	2,56 %
3471–5205	15	139 803	310	+81	1,22 %	3	13 875	34	+5	1,35 %
5206 a více						12	125 928	276	+76	1,21 %

84] V Klatovském kraji žilo ve městech a městečkách kolem 194 rodin z 586 a v Plzeňském kolem 282 rodin z 904. Zcela přesné číslo nelze stanovit, protože ne u všech měst a městeček je v Sommerově topografii uveden počet židovských rodin (viz např. Chudenice, Koloveč, Poleň nebo Merklín). Tam, kde nemám přesný údaj ze Sommerovy topografie, přebírám údaj ze sčítání Židů z roku 1793, aby bylo možné si vytvořit alespoň přibližnou představu. Ačkoli není výpočet úplně přesný, nejisté údaje představují tak malý vzorek, že nemohou výraznou měrou posunout poměr 1 ku 2 mezi městskou a vesnickou populací.

Tabulka 5 – Zastoupení Židů na dominiích Plzeňského kraje dle jejich velikosti

Počet obyv. dominia	Počet dominií	Počet obyv.	Počet žid. rodin	Změna stavu žid. rodin	% žid. obyv.	Počet dominií	Počet obyv.	Počet žid. rodin	Změna stavu žid. rodin	% žid. obyv.
1–1973	35	43 530	443	+137	5,60 %	27	22 857	375	+128	9,02 %
1974–3947						8	20 673	68	+9	1,81 %
3948–5921	19	169 582	461	+112	1,50 %	6	30 264	164	+24	2,98 %
5922 a více						13	139 318	297	+88	1,17 %

Zajímavého výsledku se také dobereme, rozdělíme-li dominia podle lidnatosti do čtyř kategorií. Zjistíme tak, že nejvíce židovských rodin žilo na největších panstvích a také na těch nejmenších statcích, méně pak na dominiích střední velikosti. Z tohoto zjištění však nelze vyvozovat obecné závěry, pokud nezískáme data z více krajů, která by tento trend potvrdila, nebo naopak relativizovala. Mimořádně zajímavé je ovšem opravdu velmi vysoké procentuální zastoupení židovského obyvatelstva na malých statcích, které v Klatovském kraji činilo přibližně přes 5 % a v Plzeňském kraji dokonce přes 9 % z celkové uváděné populace těchto dominií. Domnívám se, že to mohlo být způsobeno tím, že právě pro majitele těchto menších statků mohli být Židé významným zdrojem příjmů, a tak jim někteří z nich mohli vytvářet vhodnější podmínky pro rozvoj jejich komunity, než tomu bylo na většině rozlehlejších panství s velkým množstvím poddaných, odvádějících majiteli stálé platy, a velkým režijním hospodářstvím vrchnosti. Jistě ani pro vlastníky těchto velkých panství, zvláště těch, na nichž žila silnější židovská komunita, nebyl hospodářský užitek, plynoucí ze židovských obyvatel, zanedbatelný, ale nepochybně pro ně nebyl v poměrném vyjádření tak významným zdrojem příjmů, jako tomu bylo právě na malých statcích. Samozřejmě, tuto hypotézu, stejně jako mnohé další, nelze zevšeobecňovat bez hlubší analýzy, kterou tato práce ani nemůže přinést.

Otázky namísto závěru

Záměrem této práce bylo především co nejdůkladněji zmapovat židovské osídlení Klatovského a Plzeňského kraje kolem poloviny třicátých let 19. století, aby tím byl dán základ budoucímu důkladnějšímu bádání o vývoji židovského osídlení západních Čech v první polovině 19. století a do určité míry i v době starší. Až díky němu by pak mohly být zodpovězeny některé závažné otázky, které zčásti přináší tato práce a zčásti byly dotknuty jinými autory již dříve. K těm nejzajímavějším patří např.:

Došlo k výraznějšímu nárůstu židovské populace v Čechách až v důsledku uvolnění poměrů v závěru 18. století, anebo navzdory přísným protizidovským zákonům ztlačně rostla již v průběhu 18. století?

Docházelo k jejímu nárůstu zcela v mezích tehdy platných zákonů, anebo s pomocí jejich obcházení? Pokud platí druhý případ, jak rozsáhlé a běžné toto obcházení bylo a jakým způsobem bylo prováděno?

Do jaké míry mohly vrchnosti regulovat židovskou populaci na svých dominiích? Byly v tomto ohledu pouhými vykonavateli politiky státu, anebo mohly do procesu aktivně vstupovat a vytvářet vhodné podmínky k rozvoji židovských komunit v rámci dominia, nebo je naopak postupně omezovat? Nebo v tomto procesu dokonce hrály dominantní roli? A lišily se výraznější měrou možnosti vrchností v tomto směru v 18. století a v první polovině 19. století?

Do jaké míry měli možnost výběru samotní Židé? Byli zcela v rukou státní moci či vrchností, anebo si mohli některá dotčená práva i vynucovat? A jakými prostředky? Do jaké míry si mohli vybrat lokalitu, v níž chtěli žít, a do jaké míry byli v tomto ohledu odkázáni na blahovůli vrchností?

K tomu, abychom v budoucnu dokázali na tyto otázky alespoň zčásti zodpovědět, bude třeba získat údaje z celé řady dalších pramenů. Jistě by bylo užitečné obdobným způsobem zpracovat ostatní díly Sommerovy topografie,^{85]} ale i další prameny celostátní, resp. celozemské povahy. Zároveň však bude nezbytné věnovat se detailně vývoji židovského osídlení na konkrétních dominiích a pokusit se ho nejen popsat, ale rovněž osvětlit procesy, které tento vývoj provázely. Tato práce by pak mohla mimo jiné napomoci k výběru dominií s nejzajímavějším vývojem židovského osídlení pro další zkoumání. Je však nutno podotknout, že tento výběr bude do velké míry závislý na stavu dochování pramenů, který bohužel není zejména pro starší dobu příliš dobrý.

Jewish settlement in the Klatovy and Plzeň regions around the mid-1830s. Sommer's topography as a statistical source for the history of Jews in the Czech lands

Summary

While a good outline of the Jewish population in Bohemia at the turn of the 18th and 19th centuries is available, the time before the 1850s is covered only by a limited amount of sources. A significant exception is Sommer's Topography of Bohemia. Although this work cannot be considered perfectly accurate and it does not provide by far as detailed information as earlier sources do, it

^{85]} Zde je však limitujícím faktorem skutečnost, že jednotlivé díly Sommerovy topografie dělí značná časová prodleva, protože vycházely postupně v letech 1833–1849.

still may help to get at least a basic idea about the settlement situation in individual regions, domains and localities. This paper deals specifically with the Klatovy and Pilsen regions and the localities within. For these two regions, the Topography records the situation around the mid-1830s. A detailed overview of Jewish settlement in the specific places according to Sommer's Topography is provided in the Appendices.

Apart from a few exceptions, Sommer's Topography does not contain data on the exact number of Jews living in the specific localities. Only the numbers of families are provided. For the purposes of the present paper, an approximate estimation of the number of individuals is acquired by multiplication of the number of families by the coefficient of 5.5. The coefficient is an expression of the estimated average number of members of a single family. Therefore, the numbers of people in specific places cannot be accurate and they serve only to provide a basic idea. They will be more relevant in cases of larger units like the individual domains and regions. Sommer's Topography does give the total number of all people living in the specific localities, which enables us to estimate at least an approximate percentage of Jewish population in those places. The case of the Klatovy and Pilsen regions has shown that most Jews lived either in small domains consisting of a couple of villages, or conversely in the largest manors. The percentage of Jewish population was the greatest in the smallest domains.

An important part of the article is a comparison of the data from Sommer's Topography with the register of Jewish populace from 1793. This comparison reveals that Jewish population in both regions increased by approximately 40% since 1793. This was a development usual in places with Jewish presence already by 1793. Newly established Jewish communities represent only a small number and comparatively few communities disappeared within this time frame. The increase of the population was quite uneven. While in some domains the number of Jewish families more than doubled, in the majority of domains it tended to grow moderately or remained at a standstill. In some cases the number even decreased. Such marked differences between the specific domains were presumably brought about by different conditions. An additional part of the paper is an excursus into the development of the Jewish settlement in a large manor of Bystřice nad Úhlavou, where lived the most Jews of all the domains in Klatovy region and which experienced a marked increase of Jewish population since 1793. The excursus clearly demonstrates by which means the increase of Jewish families may have occurred.

It appears that the role of the specific domains, or their owners or clerks, respectively, may indeed have been crucial in the entire process. To determine the extent of that role will be the task of future research.

Příloha 1 – Tabulkový přehled židovského osídlení Klatovského a Plzeňského kraje podle údajů Sommerovy topografie

Údaje předkládané v tabulce vycházejí ze Sommerovy topografie Klatovského a Plzeňského kraje a vztahují se k době okolo poloviny třicátých let 19. století. Data jsou přejímána ze Sommerovy topografie a pouze výjimečně jsou upravována na základě dalších pramenů či pomocí odhadu nebo výpočtu. Děje se tak především v případech, kdy některé údaje v Sommerově topografii chybí, nebo nejsou jednoznačné. Na tyto případy je zpravidla upozorněno pomocí poznámky. Výjimkou jsou obecné zásady pro úpravu získaných dat, které uvádím na tomto místě a nebylo by účelné je opakovat u každého záznamu. Nejistá a odhadnutá data jsou uváděna v hranatých závorkách. Vzhledem k době vzniku topografie nelze data považovat za dokonale přesná, ani nelze vyloučit, že v budoucnu mohou některé údaje být v rámci výzkumu vývoje židovského osídlení jednotlivých dominií korigovány na základě poznatků získaných z dalších pramenů. V tuto chvíli by však bylo časově neúnosné provádět taková srovnání pro účely předkládané práce.

V případech, že v Sommerově topografii nesouhlasí celkový údaj o počtu židovských rodin pro celé dominium se součtem údajů pro jednotlivé obce tohoto dominia, ponechávám v rubrice pro dané dominium údaj uvedený v Sommerově topografii pro celé dominium, nikoli součet údajů pro jednotlivé obce. Celkový počet židovských rodin v krajích je dán součtem rubrik pro celá dominia.

Procentuální vyjádření poměru Židů vůči celkové populaci je přibližným odhadem a je až na výjimky^{86]} vypočteno tak, že počet židovských rodin je vynásoben koeficientem 5,5^{87]} a následně vydělen uváděným celkovým počtem obyvatel daného dominia či obce. Tam, kde nebyl v Sommerově topografii uveden přesný počet rodin v obci, neuvádím ani odhad procentuálního zastoupení Židů.

Jednotlivá dominia a obce označuji čísly, podle nichž se lze orientovat v mapách zobrazených v Příloze 2. Obce, v nichž je zaznamenáno židovské osídlení pouze roku 1793, ale v Sommerově topografii nikoli, ponechávám bez číselného označení a do map je nezanáším.

Mezi hranicemi krajů roku 1793 a ve třicátých letech 19. století byly drobné rozdíly. Do tabulek pro jednotlivé kraje zanáším dominia a obce dle jejich příslušnosti k danému kraji v době vydání Sommerovy topografie. V případě, že se roku 1793 příslušnost ke kraji lišila, uvádím to v poznámce. Obdobně činím i u některých obcí, u nichž se od roku 1793 změnila jejich příslušnost k dominium.

86] Výjimky se týkají např. dominií vyjmenovaných v pozn. č. 26.

87] Ke způsobu stanovení koeficientu viz pozn. č. 26.

Klatovský kraj

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
1	Klatovy	2	6757	0,24 %⁴	1	+1
1/1	Klatovy	[2] ⁵	5457	0,20 %	1	[+1]
2	Obytce	6	2350	1,40 %	5	+1
2/1	Obytce	1	516	1,07 %	3	-2
2/2	Kydliny	1	316	1,74 %	1	0
2/3	Bolešiny	1	345	1,59 %	1	0
2/4	Myslovice	2	395	2,78 %	0	+2
2/5	Kvaslice	1	67	8,21 %	0	+1
3	Plánice – Lovčice	0	7149	0,00 %	1	-1
	<i>Plánice</i>	<i>0</i>	<i>1424</i>	–	<i>1</i>	<i>-1</i>
4	Zelená Hora	2	7145	0,15 %	1	+1
4/1	Klášter	2	409	2,69 %	1	+1
5	Podhůř	8	175	25,14 %	8	0
5/1	Podhůř	8	175	25,14 %	8	0
6	Nalžov⁶	6	4941	0,67 %	7	-1
6/1	Nalžov ⁷	1	397	1,39 %	2	-1
6/2	Stříbrné Hory	[1] ⁸	727	0,76 %	0	[+1]
6/3	Těchonice	1	222	2,48 %	1	0
6/4	Strážovice	1	209	2,63 %	1	0
6/5	Zavlekov	2	372	2,96 %	2	0
	<i>Tedražice</i>	<i>0</i>	<i>308</i>	–	<i>1</i>	<i>-1</i>
7	Nový Čestín	4	473	4,65 %	5	-1
7/1	Nový Čestín	4	58	37,93 %	4	0
	<i>Kocourov</i>	<i>0</i>	<i>222</i>		<i>1</i>	<i>-1</i>
8	Újezdec	5	121	22,73 %	4	+1
8/1	Újezdec	5	121	22,73 %	4	+1
9	Hradiště (u Klatov)	0	83	0,00 %	2	-2
	<i>Hradiště</i>	<i>0</i>	<i>83</i>	–	<i>2</i>	<i>-2</i>
10	Bernartice	2	203	5,42 %	1	+1
10/1	Bernartice	2	203	5,42 %	1	+1
11	Jindřichovice – Svinná	2	481	2,29 %	1	+1
11/1	Jindřichovice	2	298	3,69 %	1	+1
12	Malonice	1	379	1,45 %	1	0

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
12/1	Malonice	1	327	1,68 %	1	0
13	Tajanov	1	103	5,34 %	1	0
13/1	Tajanov	1	103	5,34 %	1	0
14	Nemilkov⁶	1	485	1,13 %	1	0
14/1	Nemilkov	[1] ²	275	2,00 %	1	[0]
15	Čachrov⁶	4	777	2,83 %	4	0
15/1	Čachrov	4	264	8,33 %	4	0
16	Chlistov	8	384⁹	11,46 %	5	+3
16/1	Chlistov	8	480	9,17 %	5	+3
17	Mlázovy⁶	4¹⁰	732	3,01 %	4	0
17/1	Mlázovy	1	295	1,86 %	1	0
17/2	Boříkovy ¹¹	2	196	5,61 %	3	-1
18	Kolinec	17¹⁰	1472	6,35 %	6	+11
18/1	Kolinec	16	991	8,88 %	6	+10
19	Klenová	3	709	2,33 %	1	+2
19/1	Klenová	2	376	2,93 %	1	+1
19/2	Javor	1	244	2,25 %	0	+1
20	Týnec – Běšiny	9	6332	0,78 %	4	+5
20/1	Týnec	2	544	2,02 %	1	+1
20/2	Malá Víska	1	286	1,92 %	0	+1
20/3	Neznašovy ¹²	4	264	8,33 %	3	+1
20/4	Běšiny	1	632	0,87 %	0	+1
20/5	Číhaň	1	304	1,81 %	0	+1
21	Bystřice nad Úhlavou	129	14299	4,96 %	79	+50
21/1	Bystřice nad Úhlavou	2	524	2,10 %	2	0
21/2	Horní Nýrsko	2	425	2,59 %	1	+1
21/3	Dolní Nýrsko	24	825	16,00 %	23	+1
21/4	Dešenice	17	1188	7,87 %	7	+10
21/5	Strážov	43	1474	16,04 %	18	+25
21/6	Zdeslav ¹³	5	165	16,67 %	4	+1
21/7	Janovice nad Úhlavou	21	1210	9,55 %	13	+8
21/8	Prapořiště	9	444	11,15 %	4	+5
21/9	Dobříkov	1	314	1,75 %	3	-2
21/10	Hluboká ¹⁴	1	550	1,00 %	2	-1
21/11	Slavikovice	4	375	5,87 %	1	+3

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
	<i>Milence</i>	0	215	–	1	-1
22	Běhařov	13¹⁰	1709	4,18 %	10	+3
22/1	Běhařov	4	516	4,26 %	3	+1
22/2	Libkov	3	332	4,97 %	2	+1
22/3	Loučim	5	432	6,37 %	4	+1
22/4	Modlín	1	63	8,73 %	0	+1
22/5	Smržovice	2	289	3,81 %	1	+1
23	Miletice	2	611	1,80 %	3	-1
23/1	Miletice	1	348	1,58 %	1	0
23/2	Soustov	1	228	2,41 %	2	-1
24	Dlažov	13	1327	5,39 %	5	+8
24/1	Dlažov	11	656	9,22 %	3	+8
24/2	Nová Víska	1	223	2,47 %	0	+1
24/3	Spüle	1	338	1,63 %	2	-1
25	Bezděkov	5	1906	1,44 %	2	+3
25/1	Bezděkov	[5] ⁵	592	4,65 %	2	[+3]
26	Tětětice	0	156	0,00 %	0	0
27	Kout – Trhanov	20¹⁰	23820	0,46 %	13	+7
27/1	Kout na Šumavě	2	1083	1,02 %	0	+2
27/2	Kdyně	3	1813	0,91 %	4	-1
27/3	Hluboká ¹⁵	1	550	1,00 %	0	+1
27/4	Pocinovice	2	1033	1,06 %	3	-1
27/5	Všeruby	11	1133	5,34 %	6	+5
27/6	Trhanov	2	545	2,02 %	0	+2
28	Domažlice	3	9507	0,17 %	2	+1
28/1	Domažlice	3	6013	0,27 %	2	+1
29	Grafenried	0	1125	0,00 %	1	-1
	<i>Grafenried</i>	0	305	–	1	-1
30	Pivoň	0	2881	0,00 %	1	-1
	<i>Pivoň</i>	0	391	–	1	-1
31	Poběžovice	38	2366	8,83 %	36	+2
31/1	Poběžovice	30	1928	8,56 %	26	+4
31/2	Meclov	8 ¹⁶	341	–	8	-2
31/3	Ostrov ¹⁷		382	–	2	
32	Mutěnin	24	2806	4,28 %⁴	13	+11

Číslo dominia (obec)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
32/1	Mutěnin	[23] ¹⁸	944	13,40 %	12	[+11]
32/2	Bedřichov	1	107	5,14 %	0	+1
	<i>Mostek</i>	0	195	–	1	-1
33	Újezd Svatého Kříže	5	5618	0,43 %⁴	5	0
33/1	Bělá nad Radbuzou	[5] ²	1449	1,90 %	5	[0]
34	Kopec	42	1157	22,47 %⁴	29	+13
34/1	Prostiboř	42 ¹⁶	371	–	4	+13
34/2	Telice		367	–	11	
34/3	Darmyšl		356	–	14	
35	Horšovský Týn	23¹⁰	21344	0,59 %	18	+5
35/1	Pocinovice	4	240	9,17 %	5	-1
35/2	Čečovice	1	266	2,07 %	1	0
35/3	Staňkov	1	495	1,11 %	0	+1
35/4	Hostouň	2	1166	0,94 %	1	+1
35/5	Svržno	1	212	2,59 %	0	+1
35/6	Ostrov ¹⁹	4	154	14,29 %	0	+4
35/7	Pučlice	10	453	12,14 %	8	+2
35/8	Křenovy	1	185	2,97 %	1	0
	<i>Šlovice</i>	0	92	–	1	-1
	<i>Podražnice</i>	0	117	–	1	-1
36	Osvračín	8	549	8,01 %	7	+1
36/1	Osvračín	8	549	8,01 %	7	+1
37	Chotiměř	7	409	9,41 %	6	+1
37/1	Chotiměř	7	282	13,65 %	6	+1
38	Přívozec	2	911	1,21 %	2	0
38/1	Přívozec	1	283	1,94 %	2	-1
38/2	Lštění	1	428	1,29 %	0	+1
39	Nahošice	6	603	5,47 %	5	+1
39/1	Nahošice	5	324	8,49 %	3	+2
39/2	Bližejov	1	279	1,97 %	1	0
	<i>Iýrov</i>	0	120	–	1	-1
40	Kanice – Radonice	15	1320	6,25 %	6	+9
40/1	Kanice	7	481	8,00 %	5	+2
40/2	Hradiště	1	399	1,38 %	0	+1
40/3	Radonice	7	374	10,29 %	1	+6
41	Chudenice – Dolany	31	13247	1,17 %⁴	27	+4

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
41/1	Švihov	17	1419	6,59 %	19	-2
41/2	Chudenice	14 ¹⁶	946	–	1	+6
41/3	Koloveč		863	–	1	
41/4	Poleň		524	–	1	
41/5	Zdeslav ²⁰		165	–	1	
41/6	Mezholezy		336	–	1	
41/7	Úboč		475	–	2	
41/8	Všepadly		406	–	1	
42	Drslavice		4	304	7,24 %	
42/1	Drslavice	4	304	7,24 %	2	+2
43	Červené Poříčí	13	4889	1,43 %⁴	8	+5
43/1	Červené Poříčí	13 ¹⁶	464	–	1	+5
43/2	Vřeskovice		511	–	1	
43/3	Nedaničky		103	–	1	
43/4	Roupov		475	–	3	
43/5	Kokšín		183	–	2	
44	Dolní Lukavice	41	5324	4,62 %⁴	34	+7
44/1	Dolní Lukavice	41 ¹⁶	818	–	10	+7
44/2	Chlum		303	–	2	
44/3	Řeňče		292	–	2	
44/4	Střížovice		418	–	2	
44/5	Předence		97	–	4	
44/6	Dnešice		439	–	6	
44/7	Seč		358	–	3	
44/8	Letiny		370	–	2	
44/9	Chlumčany		446	–	3	
45	Lužany	26	1652	8,47 %⁴	10	+16
45/1	Lužany	26 ¹⁶	443	–	4	+16
45/2	Skočice		519	–	1	
45/3	Vlčí		355	–	5	
46	Přeštice – Žerovice	1	2362	0,72 %⁴	0	+1
46/1	Přeštice	1	1820	0,30 %	0	+1
47	Přichovice	3	1875	0,88 %	0	+3
47/1	Přichovice	2	459	2,40 %	0	+2
47/2	Horšice	1	411	1,34 %	0	+1

Číslo dominia (obec)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/Sommer ³
48	Merklín – Ježovy – Ptenín	11	5386	1,21 %⁴	15	-4
48/1	Merklín	11 ¹⁶	939	–	7	-4
48/2	Soběkury		353	–	1	
48/3	Otěšice		350	–	1	
48/4	Zemětice		235	–	2	
48/5	Čelákovy		210	–	1	
48/6	Buková		334	–	2	
48/7	Ježovy		368	–	1	
49	Žinkovy	15	4045	2,04 %	14	+1
49/1	Žinkovy	1	484	1,14 %	0	+1
49/2	Malinec	14	285	27,02 %	14	0
50	Měcholupy	1	1331	0,41 %	1	0
50/1	Měcholupy	1	321	1,71 %	1	0
51	Otín – Předslav – Habartice	0	907	0,00 %	1	-1
	<i>Předslav</i>	<i>0</i>	<i>436</i>	<i>0,00 %</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
51 dominií 123 obcí	Celkem	586	176997²¹	1,82 %	418	168

Plzeňský kraj

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
52	Plzeň	3	15779	0,10 %	8	-5
52/1	Bušovice	3	404	4,08 %	8	-5
53	Radnice	15	5625	1,47 %	14	+1
53/1	Radnice	10	2218	2,48 %	8	+2
53/2	Darová	5 ¹⁶	178	–	1	-1
53/3	Kříše		353	–	5	
54	Rokycany	5	6490	0,42 %	4	+1
54/1	Rokycany	4	2854	0,77 %	1	+3
54/2	Čížkov	1	480	1,15 %	2	-1
	<i>Tymákov</i>	0	646	–	1	-1
55	Mirošov	2	3481	0,32 %	5	-3
55/1	Mirošov	2	919	1,20 %	5	-3
56	Osek	12	2165	3,05 %	13	-1
56/1	Osek	7	900	4,28 %	10	-3
56/2	Volduchy	5	1015	2,71 %	3	+2
57	Štáhlavy – Nebilovy	0	7124	0 %	4	-4
	<i>Štáhlavy</i>	0	810	–	1	-1
	<i>Starý Plzenec</i>	0	931	–	1	-1
	<i>Kornatice</i>	0	? ²²	–	2	-2
58	Spálené Poříčí	33	5302	3,42 %	28	+5
58/1	Spálené Poříčí	18	1329	7,45 %	17	+1
58/2	Nové Mitrovce	1	631	0,87 %	0	+1
58/3	Těnovice	9	238	20,80 %	6	+3
58/4	Hořehledy	3	384	4,30 %	2	+1
58/5	Čičov	2	302	3,64 %	3	-1
59	Hradiště (u Blovice)²³	31¹⁰	4761	3,58 %	24	+7
59/1	Blovice	28	1151	13,38 %	22	+6
59/2	Žďár	2	217	5,07 %	1	+1
59/3	Zdemyslice	[1] ²⁴	365	1,51 %	1	[0]
60	Chocence²⁵	0	2073	0,00 %	1	-1
	<i>Jarov²⁶</i>	0	341	–	1	-1
61	Chotěšov	1	14167	0,04 %	1	0
61/1	Chotěšov	1	1055	0,52 %	1	0
62	Štěnovice	11¹⁰	919	6,58 %	14	-3

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
62/1	Štěnovice	9	596	8,31 %	12	-3
62/2	Čížice	[2] ²⁷	190	5,79 %	2	[0]
63	Nedražice	11	385	15,71 %	3	+8
63/1	Nedražice	11	385	15,71 %	3	+8
64	Vlkýš	5	475	5,79 %	2	+3
64/1	Vlkýš	4	332	6,63 %	2	+2
64/2	Vrhavěč	1	143	3,85 %	0	+1
65	Rochlov	6	240	13,75 %	4	+2
65/1	Rochlov	6	240	13,75 %	4	+2
66	Úlice – Jezná	7	548	7,03 %	3	+4
66/1	Úlice	7	351	10,97 %	3	+4
67	Stříbro	0	4589	0,00 %	1	-1
	<i>Stříbro</i>	<i>0</i>	<i>3153</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
68	Kladruby	1	5152	0,11 %	2	-1
68/1	Pozorka	1	301	1,83 %	1	0
	<i>Kostelec (dvůr Všetice)</i>	<i>0</i>	<i>343</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
69	Bor	61	10040	3,34 %	39	+22
69/1	Stráž	47	1327	19,48 %	29	+18
69/2	Bernartice	12	428	15,42 %	6	+6
69/3	Olešná	2	281	3,91 %	2	0
	<i>Bor</i>	<i>0</i>	<i>1582</i>	<i>–</i>	<i>2</i>	<i>-2</i>
70	Velké Dvorce	0	7790	0,00 %	0	0
71	Labuť	13	651	10,98 %	11	+2
71/1	Labuť	13	651	10,98 %	11	+2
72	Staré Sedliště	18	1902	5,21 %	1	+17
72/1	Staré Sedliště	12	1667	3,96 %	1	+11
72/2	Mchov	6	235	14,04 %	0	+6
73	Nové Sedliště	46	[1001]²⁸	25,27 %	31	+15
73/1	Nové Sedliště	46	[1001] ²⁸	25,27 %	31	+15
74	Zahájí	0	1433	0,00 %	0	0
75	Schönwald	15	843	9,79 %	7	+8
75/1	Schönwald	15	744	11,09 %	7	+8
76	Tachov	[126]²⁹	17585	3,82 %	85	[+37]
76/1	Tachov	[48] ³⁰	3198	8,26 %	27	[+21]
76/2	Bažantov	1	330	1,67 %	0	+1
76/3	Pavlova Huť	1	51	10,78 %	0	+1

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
76/4	Částkov	11	322	18,79 %	9	+2
76/5	Maršovy Chody	2	242	4,55 %	1	+1
76/6	Pernolec	1	168	3,27 %	1	0
76/7	Porejov	14	737	10,45 %	14	0
76/8	Úšava	1	320	1,72 %	2	-1
76/9	Dlouhý Újezd	20	636	17,30 %	13	+7
76/10	Studánka	10	599	9,18 %	6	+4
76/11	Tisová	13	406	17,61 %	8	+5
76/12	Vogelsang	4	188	11,70 %	2	+2
	<i>Trnová</i>	<i>0</i>	<i>198</i>	<i>–</i>	<i>2</i>	<i>-2</i>
77	Halže	2	546	2,01 %	1	+1
77/1	Halže	2	546	2,01 %	1	+1
78	Nahý Újezdec	2	403	2,73 %	1	+1
78/1	Nahý Újezdec	2	403	2,73 %	1	+1
79	Planá – Kočov	0	10607	0,00 %	3	-3
	<i>Planá</i>	<i>0</i>	<i>2939</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
	<i>Kočov</i>	<i>0</i>	<i>220</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
	<i>Žďár</i>	<i>0</i>	<i>314</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
80	Pavlovice	0	114	0,00 %	0	0
81	Chodová Planá	84	4835	9,56 %	71	+13
81/1	Chodová Planá	55	931	32,49 %	42	+13
81/2	Drmoul	29	690	23,12 %	29	0
82	Svojsín – Ošelín	29	1745	9,14 %	24	+5
82/1	Svojsín	17	402	23,26 %	12	+5
82/2	Ošelín	10	387	14,21 %	9	+1
82/3	Řebří	2	287	3,83 %	3	-1
83	Trpísty – Třebel	0	6005	0,00 %	0	0
84	Kořen	14	319³¹	24,14 %	12	+2
84/1	Kořen	14	319	24,14 %	12	+2
85	Teplá	0	12726	0,00 %	0	0
86	Poutnov	11	413	14,65 %	9	+2
86/1	Poutnov	11	413	14,65 %	9	+2
87	Bezručice	76	10197	4,10 %	50	+26
87/1	Bezručice	23	940	13,46 %	13	+10
87/2	Švamberk	1	108	5,09 %	2	-1
87/3	Lestkov	7	907	4,24 %	7	0

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
87/4	Dolní Jamné	5	370	7,43 %	3	+2
87/5	Krsy	4	319	6,90 %	4	0
87/6	Cebiv	9	339	14,60 %	3	+6
87/7	Horní Kozolupy	2	322	3,42 %	3	-1
87/8	Okrouhlé Hradiště	4	326	6,75 %	2	+2
87/9	Skupeč	17	177	52,82 %	12	+5
87/10	Olbramov	4	110	20,00 %	1	+3
88	Krukanice	0	1586	0,00 %	1	-1
	<i>Podmokly</i>	<i>0</i>	<i>99</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
89	Nečtiny	8	2940	1,63 %⁴	5	+3
89/1	Nečtiny	[8] ⁵	971	4,53 %	5	+3
90	Manětín – Rabštejn	11³²	6040	0,64 %	8	+3
90/1	Rabštejn nad Střelou	2	513	2,14 %	2	0
90/2	Odlezly	1	180	3,06 %	0	+1
90/3	Potvorov	4	511	4,31 %	5	-1
	<i>Chrášťovice</i>	<i>0</i>	<i>235</i>	<i>–</i>	<i>1</i>	<i>-1</i>
91	Plasy	14	14768	0,56 %⁴	6	+8
91/1	Dolní Bělá	[14] ⁵	511	15,07 %	6	[+8]
92	Liblín	6	2825	1,52 %⁴	6	0
92/1	Liblín	[2] ⁵	404	2,72 %	2	[0]
92/2	Vranov	[2] ⁵	198	5,56 %	2	[0]
92/3	Svinná	[2] ⁵	228	4,82 %	2	[0]
93	Hřešihlavy	31	412	46,12 %⁴	15	+16
93/1	Hřešihlavy	[31] ⁵	412	41,38 %	15	[+16]
94	Zvíkovec – Chlum	3	801	3,50 %⁴	4	-1
94/1	Zvíkovec	3 ¹⁶	462	–	2	-1
94/2	Chlum		255	–	2	
95	Prašný Újezd	40	732	30,05 %³³	17	+23
95/1	Prašný Újezd ³⁴	40	732	30,05 %	17	+23
96	Terešov³⁵	32	1233	15,17 %⁴	22	+10
96/1	Terešov	32 ¹⁶	907	–	19	+10
96/2	Lhotka		326	–	3	
97	Nekmíř	1	2140	0,26 %	1	0
97/1	Nekmíř	[1] ⁵	311	1,77 %	1	[0]
98	Krašovice	6	583	5,66 %	6	0
98/1	Krašovice	6	245	13,47 %	6	0

Číslo dominia (obce)	Dominium (obec)	Počet žid. rodin dle Sommera	Počet všech obyvatel	Přibližné % židovských obyvatel ¹	Počet rodin 1793 ²	Změna stavu 1793/ Sommer ³
99	Kunějovice	12	1531	4,31 %	12	0
99/1	Kunějovice	1	340	1,62 %	0	+1
99/2	Všeruby	[11] ⁵	1104	5,48 %	11	[0]
100	Luhov – Lišťany	30	2669	6,18 %	20	+10
100/1	Luhov	2	203	5,42 %	2	0
100/2	Lišťany	2	272	4,04 %	2	0
100/3	Lipno	2	178	6,18 %	0	+2
100/4	Dolany	7	146	26,37 %	4	+3
100/5	Pňovany	10	469	11,73 %	7	+3
100/6	Hracholusky	7	124	31,05 %	5	+2
101	Újezd nade Mží	8	258	17,05 %	3	+5
101/1	Újezd nade Mží	8	258	17,05 %	3	+5
102	Chrančovice – Chrást	4¹⁰	271	8,12 %	6	-2
102/1	Chrančovice	5	207	13,29 %	6	-1
103	Čeminy	9	2380	2,08 %	9	0
103/1	Město Touškov	9	954	5,19 %	9	0
104	Malesice – Kozolupy	46	1731	14,62 %	38	+8
104/1	Malesice	12	189	34,92 %	13	-1
104/2	Kozolupy	26	230	62,17 %	15	+11
104/3	Bdeněves	8	208	21,15 %	10	-2
105	Křimice	3	1782	0,93 %	0	+3
105/1	Křimice	2	480	2,29 %	0	+2
105/2	Vejprnice	1	361	1,52 %	0	+1
54 dominií 97 obcí	Celkem	904	213112³⁶	2,33 %	655	249

¹¹ Údaj vyjadřuje přibližné procentuální zastoupení Židů v rámci dominia či obce. Tento údaj byl vypočten dle metody uvedené v úvodním textu Přílohy 1.

²¹ Údaj označuje počet rodin dle stavu k roku 1793. Je převzat z edice soupisu židovských rodin z roku 1793. Viz pozn. č. 8.

³¹ Údaj vyjadřuje rozdíl v počtech židovských rodin, uváděných Sommerovou topografií (tzn. stav okolo poloviny třicátých let 19. století) a edicí soupisu židovských rodin z roku 1793.

⁴¹ U tohoto dominia je v Sommerově topografii uveden kromě počtu rodin i přesný počet židovských obyvatel. Pro výpočet procentuálního zastoupení Židů tak nebylo využito výpočtu počtu osob s pomocí koeficientu 5,5, ale procento židovských obyvatel bylo vypočteno přímo na základě počtu uvedeného v Sommerově topografii.

⁵¹ V Sommerově topografii není uvedena konkrétní obec, v níž Židé žili, pouze souhrnný údaj za celé panství. Údaj byl pouze odhadnut na základě srovnání s údaji z roku 1793.

⁶¹ Roku 1793 bylo toto dominium součástí Prácheňského kraje.

⁷¹ Nalžovy a Stříbrné Hory jsou v současnosti spojeny v jednu obec s názvem Nalžovské Hory.

⁸¹ V Sommerově topografii je uvedeno ve Stříbrných Horách 7 rodin. Vzhledem k tomu, že by v takovém případě nesouhlasil součet všech rodin na dominiu, který uvádí tentýž pramen, a že v roce 1793 nežila ve Stříbrných Horách žádná rodina, považuji za pravděpodobnější variantu, že patrně šlo o přepsání a správný počet je 1.

⁹¹ Statek Chlistov byl tvořen pouze částí vsi Chlistov.

¹⁰¹ Údaj o celkovém počtu rodin na dominiu, uváděný Sommerovou topografií, nesouhlasí se součtem počtů rodin, uváděných u jednotlivých obcí daného dominia.

¹¹¹ Roku 1793 tvořily Boříkovy samostatný statek, který se na rozdíl od statku Nemilkov nacházel v Klatovském kraji.

¹²¹ Roku 1793 byl v Neznašovech uváděn svobodnický dvůr, k němuž byly příslušné uvedené židovské rodiny. Ze Sommerovy topografie není zřejmé, zda k tomuto dvoru příslušely i roku 1839.

¹³¹ Zdeslav patřila z menší části k panství Chudenice – Dolany. Na chudenickém dílu je uváděna 1 židovská rodina.

¹⁴¹ Hluboká patřila z větší části k panství Kout – Trhanov. Na bystrickém dílu je uváděna 1 rodina.

¹⁵¹ Hluboká patřila z menší části k panství Bystřice nad Úhlavou. Na koutském dílu je uváděna 1 rodina.

¹⁶¹ V Sommerově topografii není uvedeno, kolik rodin žilo v jednotlivých obcích, uvádím tedy souhrnný údaj odvozený od počtu rodin na celém dominiu. Souhrnně tedy uvádím i změnu počtu rodin mezi rokem 1793 a Sommerovou topografií.

¹⁷¹ Ostrov patřil z menší části k panství Horšovský Týn. Na horšovskotýnském dílu jsou uváděny 4 rodiny.

¹⁸¹ V Sommerově topografii není uvedeno, kolik rodin žilo přímo v Mutěšíně. Údaj byl odhadnut výpočtem na základě údajů o počtu rodin na celém panství (24 rodin) a v Bedřichově (1 rodina).

¹⁹¹ Ostrov patřil z větší části ke statku Poběžovice.

²⁰¹ Zdeslav patřila z větší části k panství Bystřice nad Úhlavou. Na bystrickém dílu je uváděno 5 židovských rodin.

²¹¹ Sommerova topografie uvádí, že podle konskripce z roku 1837 byl celkový počet obyvatel Klatovského kraje 184 764. J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Klattauer Kreis*, s. XXIII. Údaj uvedený v této tabulce je součtem údajů o počtu obyvatel jednotlivých dominií uvedených v Sommerově topografii. Důvody tak velkého rozdílu mezi součtem a údajem z konskripce jsou naznačeny v pozn. č. 60 k hlavnímu textu. Dalším z možných důvodů by mohla být např. skutečnost, že veškeré rychty Královského hvozdu jsou uvedeny v Sommerově topografii Prácheňského kraje, přičemž ale 6 z nich s více než 4 tisíci obyvatel příslušelo k panství Bystřice nad Úhlavou v Klatovském kraji. Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Prachiner Kreis*. Prag 1840, s. 235–252.

²²¹ V Sommerově topografii nejsou Kornatice, patrně omylem, uvedeny ve výčtu vsí panství Šňáhlavy – Nebílovy.

²³¹ Roku 1793 bylo panství Hradiště součástí Klatovského kraje.

²⁴¹ V Sommerově topografii není uveden údaj o počtu židovských rodin ve Zdemyslicích. Tento údaj byl tedy pouze odhadnut na základě skutečnosti, že součet rodin předcházejících dvou obcí je jen 30 a na celém panství mělo žít 31 rodin, přičemž 1 rodina žila ve Zdemyslicích již roku 1793.

²⁵⁾ Roku 1793 patřily Chocenice i s Jarovem k panství Štáhlavy.

²⁶⁾ Roku 1793 uváděn Jarov u panství Štáhlavy.

²⁷⁾ V Sommerově topografii není uveden údaj o počtu rodin v Čižicích. Tento údaj byl odhadnut na základě srovnání s údajem z roku 1793 a s ohledem na to, že tento počet 2 rodin zároveň doplňuje 9 štenovických rodin do celkového počtu 11 rodin, uváděného pro celé dominium.

²⁸⁾ Počet obyvatel Nového Sedliště není v Sommerově topografii uveden přesně, a proto musel být stanoven odhadem. K 748 výslovně uvedeným křesťanským obyvatelům byl připočten odhadnutý počet 253 Židů. Odhad počtu židovských obyvatel byl stanoven na základě výpočtu, který byl proveden tak, že uváděný počet židovských rodin, který činil 46, byl vynásoben koeficientem 5,5.

²⁹⁾ Počet rodin na panství Tachov není v Sommerově topografii uveden a nelze jej s přesností určit ani pomocí součtu počtu rodin v jednotlivých obcích, protože není znám počet rodin ve městě Tachov. Výsledný počet je tedy dán součtem rodin v ostatních obcích s přibližným počtem rodin v Tachově, který byl odhadnut na základě výpočtu. Viz níže pozn. č. 30.

³⁰⁾ Počet židovských rodin v Tachově není v Sommerově topografii uveden. Je zde však uveden celkový počet osob, který činil 266. Přibližný počet rodin ve městě jsem získal vydělením počtu 266 koeficientem 5,5 a zaokrouhlením.

³¹⁾ Počet obyvatel statku Kořen byl ve skutečnosti o něco nižší, protože 6 domů ve vsi Kořen patřilo k dominiu Trpísty – Třebel a 1 dům k Bezdručicím. Přesný počet obyvatel těchto domů není znám. Veškeré židovské obyvatelstvo patrně patřilo ke statku Kořen, protože ani u panství Třebel – Trpísty, ani u panství Bezdručice není v této vsi žádná židovská rodina uváděna.

³²⁾ V Sommerově topografii je zde uvedeno 7 rodin a další 4, které zde pobývaly, patřily pod ochranu cizí vrchnosti. Vzhledem k tomu, že tato příloha zachycuje všechny rodiny, nikoli pouze familianty příslušné do daných dominií, zanaším do tabulky počet 11. U jednotlivých obcí panství Manětín byli však vykazováni pouze familianti (tedy výše uvedených 7 rodin). Součet rodin v obcích tak nekoresponduje s celkovým počtem rodin na panství.

³³⁾ U Prašného Újezdu je v Sommerově topografii uveden počet 110 osob na 40 rodin, což by znamenalo, že zde na rodinu připadalo průměrně pouze 2,75 osoby. To je velice nepravděpodobné a nejspíše se jedná o chybu v uvedeném počtu osob. Naopak, počet rodin bude pravděpodobně správný. Do evidenční knihy židovského obyvatelstva statku Prašný Újezd, která byla vedena až do zániku patrimoniální správy v polovině 19. století, bylo postupně zaneseno 45 židovských rodin. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, Velkostatek Prašný Újezd, inv. č. 14. Z toho důvodu považuji za chybný spíše údaj o počtu obyvatel a v tomto případě jsem přistoupil k výpočtu počtu osob (od něž se odvíjí procentuální zastoupení Židů na dominiu) s pomocí koeficientu 5,5.

³⁴⁾ Pod Prašný Újezd zahrnuji i dominikální osadu Skoupý, která je v Sommerově topografii uvedena zvlášť. Tato osada byla podle Sommerovy topografie založena roku 1799, tedy až po provedení soupisu Židů z roku 1793. Sommerova topografie neuvádí, kolik Židů žilo v Prašném Újezdě a kolik ve Skoupém.

³⁵⁾ Pod Terešov zahrnuji i dominikální osadu Salzburg, která je v Sommerově topografii uvedena zvlášť. Tato osada byla založena poblíž Terešova až v 19. století, tedy až po provedení soupisu Židů z roku 1793.

³⁶⁾ Sommerova topografie uvádí, že podle konskripce z roku 1837 byl celkový počet obyvatel Plzeňského kraje 210 132. J. G. SOMMER, Das Königreich Böhmen. Pilsner Kreis, s. XXI. Údaj uvedený v této tabulce je součtem údajů o počtu obyvatel jednotlivých dominií, uvedených v Sommerově topografii. Důvody relativně velkého rozdílu mezi součtem a údajem z konskripce jsou naznačeny v poznámce č. 60 k hlavnímu textu.

Příloha 2 – Mapy židovského osídlení Klatovského a Plzeňského kraje

Mapy byly vytvořeny na základě údajů z Přílohy 1. První dvě mapy zobrazují odhadované přibližné procentuální zastoupení Židů v celkové populaci jednotlivých dominií Klatovského a Plzeňského kraje a druhé dvě počet židovských rodin žijících dle Sommerovy topografie v jednotlivých lokalitách. Lokality jsou označeny pořadovými čísly dle Přílohy 1. Hranice krajů odpovídají stavu v době vydání Sommerovy topografie. Hranice jednotlivých lokalit odpovídají hranicím jejich katastrálních území. V případě, že do jednoho katastrálního území spadalo více lokalit uvedených v Sommerově topografii, bylo toto katastrální území uměle rozděleno i v mapě.

Mapa 3 – Počty židovských rodin v jednotlivých lokalitách Klatovského kraje

